

VÄLIS- EESTI

N° 6 ALMANAK 1935

A-S. VENNAD KIMBERG

Traadi- ja naelavabrik

Latinaelad, papi-, pleki-, vormi-, side-, saapanaelad ja kõiks. erinaelad, obaduseu. Traat: haljas, põletatud, vasetatud, tsingitud, vedrutraat, vasktraat, okastraat.

Kabjanaelad – Hobuserauad.

Tallinn.
Tel. 448-17, 304-34

Igasugused needid rauast, alumiiniumist ja vasest. —

KINDLUSTUSSELT

„EEKS-MAJA”

Asut. 1866. a.

Suurim ühistegeline kindlustusettevõte

T O I M E T A B :

tule-, elu-, noorte-, murdvarguse, klaasi- ja kodulooma

KINDLUSTUSI.

Soodsad tingimused, kindel vastutus, õiglane kahjude likvideerimine.

Juhatus ja peakontor:

TALLINN, LAI T. 1, OMA MAJAS.

Kontor:

Harju t. 29, Tallinna Majaomanike Panges

Osakonnad: Tartus, Viljandis, Valgas, Rakveres, ja Petseris.

VÄLIS-EESTI

A L M A N A K

Tallinn

VI

17. dets., 1935. a.

Kodu-Eesti ühes Välis-Eestiga suur rahvuslik jõud.

Peaministri k. t. K. Eenpalu tervituskõnest Välis-Eesti päeva puhul.

Meie kodumaa on pidanud viimase sajandi jooksul suure osa oma lastest asustama väljaspoole, peagu kõikidesse riikidesse üle kogu maailma, küll töö ja uue eluaseme otsimiseks, võib-olla ka uudis- ja seiklus-himu rahuldamiseks, aga peamiselt küll tõsise tahtega luua uut elu, mis kodumaa tolleaegseis tingimuses oli pahatihti raskelt rajatav. Lahkusid sageli jõulisemad inimesed, keda olid saatmas energia, ettevõtlikkus ja kindel tahe. Võrreldes meie rahva üldarvuga, on väljarännanute arv tähelepanuvääriv: umbes 400.000 inimest meie ligikaudu poolteise-miljonilise rahvarvu juures on küllalt kaaluv selleks, et kõita kodumaa, tema valitsuse ja kõigi nende tähelepanu, kes mõtlevad oma rahva tulevikule ja saatusele. 400.000 väliseestlast — see arv ei või meid jätta ükskõikseks, see inimmass tuleb kõita Eesti hinge päritolu ja Eesti rahva kutsumuse või missiooni külge.

Välis-Eesti ühingu algatus, korraldada väliseestlasi, on kõrgelt hinnatav ettevõtte. Välis-Eesti ühing omab sel alal juba suuri saavutusi. Kui enne meie iseseisvuse uuestisündi käesoleva sajandi algupoolel Peterburgis Eesti haridusseltsi asundusosakond võttis oma töökavasse ülevenemaalisel eestlaste kogumise, saavutas ta tol korral

tulemusi, mida ei teatud oodata. Mul oli käesoleva sajandi teise kümne alul juhuse võtta osa ühest reisist Venemaale Eesti asunduste virgutamiseks ühes tolleaegse asundustegelase Samuel Sommeriga. Sel reisil Samaara, Saratovi ja Volgaäärseid asundusi pidi omandasime muljeid, mis ei ole ununud tänini. Ma ei ole sisemaa eestlasis, kes tegelemas oma igapäevaseis asukeldusis, töövaevas ja töömures, pannud tähele sellast hardumust oma isade ja emade maa vastu, kui tol korral Samaara reisil, ei ole pannud tähele suhtumist sellase soojusega oma koduloodusesse, oma esivanemate maasse, tema kuuskedesse ja kas-kedesse, talviste lumeväljade sädelusse, mida ma tol korral nägin peegeldumas Volgaäärsete asunike, eriti vanemate inimeste silmis.

Mida see ütleb? See ütleb meile kõigile, et eestlased välismail korraldatuna kodumaa ideestiku külge võiksid moodustada suure rahvusliku jõu, mis aitaks suurendada Eesti kultuuriringi ja üle maailma levitada Eesti kuulsust ja Eesti head nime.

Tuletades meele Samaara inimeste tõsisest hingesoojust, kujutleksin praegu täie selgusega, milliste pioneeridena ja Eesti nime kandjatena võiksid üle maailma esineda need rohkearvulised eestlaste seltsid, koon-

dised, perekonnad, asundused linnades kui ka maakohtades, olles eestluse eesvõitlejaks võõraste rahvaste keskel, äratades lugupidamist Eesti rahva ja Eesti riigi vastu.

Eestil ei ole asumaid ja neid ei ole ka tulemas. Väliseestlased on aga võimelised moodustama Eesti kultuuri kolooniaid suuremate ja vähemate saarekestena üle kogu maailma. Suureks ülesandeks on meile seepärast sadatuhandete suguvendade köitmine ja hingestamine.

On endastmõistetav, et kaugel asetsevad vennad ja õed peavad pidama oma riikkondsust ja täit lojaalsust kõigi riikide, valitsuste, maade korra vastu, kus nad asuvad. Kodaniku lojaalsus riigi vastu, kus keegi elutseb, on esimesi nõudeid ja ükski väliseestlane ei või olla asumisriigis ebalojaalne.

Agaga peale riikkondsuse tunnete on neid inimesi, kes asumas uuel kodumaal, valdama hinge- ja veresugulustundeid, tundeid oma esipõlvete ja oma vererahva, ta põlise kodu, selle saatuse ja tuleviku vastu. Seepärast peaksid meie rahva ühised eesmärgid olema kantavad ja arendatavad ühiselt nii välis- kui ka sise-eestlaste poolt. Kultuur, kirjandus, kunst, kõik vaimuelu aval-

dused ja võitlused — need on ühised kõigile sise- kui väljaspool, ja seepärast Välis-Eesti Ühingu algatused selles töös on tähelepanuväärivad ja tõsiselt austamisväärsed.

Praegused reformiaastad Eestis, mis on pühendatud eestlaste solidariteedi ja rahvuse ühtluse tagasivõtmiseks, peavad olema ühtlasi pühendatud ka Eesti rahva vaimu ja ainelise jõu kogumisele üle maailma. Selleks kohustab süsteemikindel Eesti looming meie rahva ja valitsuse ühisel pingutusil.

Neis mõtetes ning tunnetes olgu antud edasi täna südamlikumad tervitused kõigile eestlasile üle kogu maailma ühes tugeva sooviga — pöörake ühiselt oma vaimupilgud tagasi emakeese maa poole, kust olete kõik läinud välja. Lumes kiirgavad väljad eeljõulu päevadel tervitavad, õnnitlevad ja kutsuvad teid. Kui ei ole võimalusi isiklikuks ilmutamiseks — neid võimalusi on vähe — teie vaimne ilmutamine on siiski kohuslik. Teie vaimne endapühendus ühiseks ettevõtteks kodumaa tuleviku kasuks on teid ootamas. Seepärast silmad lahti, kõrvad kuulama, hinged helisema meie ühise saatuse poole! Ja see on — Eesti igavik.

Kuidas pühitseti ülemaailmlist Välis-Eesti päeva.

Ülemaailmline Välis-Eesti päev tänavu suutis haarata kõik väliseesti ringkonnad. Kui möödunud aastal esimest korda Välis-Eesti päeva ülemaailmlises ulatuses pühitsetes ta tundus veel nagu uudne ja harjumata, olid tänavu väliseesti organisatsioonid nii kodumaal kui ka võõrsil asunud varakult eeltöödele, et pühitseda oma päeva võimalikult suurejooneliselt.

Nüüd, kus Välis-Eesti päev möödas, tundub, et ta on meid suure sammuga oma tähtsamale eesmärgile — Kodu- ja Välis-Eesti lähendamisele — ligemale viinud. Sel päeval mõtlesid väliseestlased kõigis maailma nurkades oma kodumaale ja isamaa-armastuse ning rahvustunde värisev leegike löi korruga kõikjal kõrgelt lõkkele. Kõigis väliseestlaste südameis kajas vastu:

... Ei leia mina ial teal
Siin suure laia ilma peal,
Mis mul nii armas oleks ka,
Kui Sa, mu Isamaa!

Kodumaal.

Välis-Eesti päeva eelõhtul oli Tallinna raadio-ringhäälingus poolteisttunniline väliseestiline saatekava, mis kujunes õieti Välis-Eesti päeva pidulikult avanguks.

Väliseestlased lähedal ja kaugel võisid nüüd rõõmuga veenduda, kuivõrd südame lähedal on Eesti riigile ja tema juhtidele väliseestiline liikumine. Peaministri k. t. Kaarel Eenpalu pooltunniline tervituskõne oli täis tuld ja vaimustust, kui ta oma tunnustust jagas väliseestlastele.

„Tänasel Välis-Eesti päeva eelõhtul, õed ja vennad väljaspool, võtke vastu südamlik tervitus kodumaa nurmedelt ja aasadelt, kodumaa lumistelt väljadelt, kodumaa linnadest ja küladest,“ pajatas ta. „Võtke vastu kõigile teile ühine südamlik käepigistus ja kõige soojem tundeavaldus oma kodurahvalt!“

Peaministri kõnele järgnesid laulutekkanded sopranilt pr. Antonie Ilveselt, kes oma lauluhariduse on saanud Viinis. Lauljanna sümpaatne hääletämbri, mis eriti hästi kõlab mikrofoni kaudu ja mida on imetletud juba Viinigi raadios, sobis hästi

kurbadele kojuigatsuse ja ränduri lauludele. Teise solistina esines klaveril prl. Juta Kippasto, keda hästi tunnevad Berliini eestlased, sest ta nende seas on kasvanud ja seal oma muusikalise hariduse omanud. Väliseestlaste pidudel on ta juba sageli esinenud tunnustatud solistina. Neid saatis klaveril prl. Elsa Avesson.

Soolo-ettekannetele järgnes Välis-Eesti ühingu esimehe J. Kristelsteini kõne, kes mainis neid edusamme, mida organiseeritud Välis-Eesti on teinud viimastel aegadel.

Välis-Eesti päeva ettekanded ringhäälingus lõppesid koorilauludega.

Välis-Eesti päeva lõpuks oli Tallinnas kontsert-ball, mille korraldajaks oli Välis-Eesti ühing väliseestlaste kaasabil. Seltskondliku Maja saali, mis on juba kujunenud alaliseks Välis-Eesti ühingu kooskõnnimise kohaks, oli kogunenud rohkesti väliseesti tegelasi ja väliseestlasi ühes nende külalistega. Eestlaste tagasihoidliku iseloomu tõttu sai pidu oma õige hoo alles südaöö lähenedes, nagu see on harilik nähe meie teistelgi ballidel. Siis olid soojenenud kõik südamed ja kujunes südamlilik ning tujuküllane koosviibimine, mis mõnelgi lõppes alles hilja järgmise päeva laias valguses. Öhtu kavas esinesid hea eduga jällegi eelmise päeva raadio-ringhäälingu solistid ja lisaks neile veel külalisena inglane pr. B. Gilmar ja „Estonia“ teatri tenor Karl Ots. Suurt tänu võlgneb balli ülev tuju „Estonia“ teenelisele näitlejale Paul Pinnale, kes väliseestlaste mõnusa sõbrana hoolitses hea nalja ja meeleolu eest, milles teda edukalt abistas A. Eskola. Üllatajaks oli möödunud aasta eskujuul väike Maimu Treier, kes oma kena lapsehäälega kandis ette väliseestlastele pühendatud laule.

Ballist võtsid osa ka välisminister J. Seljamaa ja ministeeriumi direktorid Ed. Virgo ja J. Mölder, inglise major B. Giffey ja hulk nimekaid riigiseltskonna- ja äritegelasi. Külalisi oli saabunud ka provintsilinnadest.

Raamatu-aasta puhul oli korraldatud ballil esmakordselt ka raamatuloterii, mille „patrooniks“ oli kirjanik A. Mälk, kes pidas ühtlasi ka raamatu-aasta kohase hoogsa kõne. Loterii läks hea eduga, seda enam, et igal võitjal oli raamatute valiku vabadus. Raamatuloteriid aitasid edukalt korraldada väliseestlased prd. H. Viinamaagi, N. Tofer, prld. O. Kask, M. Eckbaum ja pr. O. Tamme. Loteriil lootsiti välja 200 raamatut.

Ühingu pidudel tuntud energiline tegelane pr. A. Treier ehtis pidulisi lilledega ning nägusate peakatetega; teda abistas ta väike tütar Maimu.

Üldkorraldaja, ühingu sekretär B. Tiido kandis tähelepanuga hoolt kokkutulnud külaliste hea meeleolu eest.

Kauaaegne Ameerika eesti seltskonnategelane ja nüüd juba mõnda aastat truu kodumaalane J. Preast valitses hoolikalt balli piletikassa üle, kuna teine Ameerika eestlane John Mölder oli üks neist tujuküllastest ballitegelastest, kes, agaralt korraldades Ameerika oksjoneid, aitas täita J. Preasti kassat.

Välis-Eesti kontsert-ball jättis kõigile häid mälestusi.

Välis-Eesti päeval saabus ühingule õnnitlusi ka Välis-Eesti organisatsioonidelt ja üksikute väliseestlastelt. Telegrammidega tervitasid Pariisi ja Londoni eesti seltsid. Samuti Aluksne eestlased, kes Välis-Eesti päeva pühitsesid õige suurejoone-

Lõbus laudkond Välis-Eesti ballil, Tallinnas.

Vasakult esimene V.-E. Ü. asutaja liige A. Leiner, 3-as rev. kom. liige H. Thalberg, 5-es sekr. B. Tiido, äärmine paremal rev. Kom. liige J. Vink.

liselt Välis-Eesti Ühingu esindaja hra Ed. Tiro osavõtul, tervitasid V.-E. Ühingut.

Kirjalik tervitus jõudis Ühingule Bra-siilias viibivalt tuntud eesti baritonilauljalt Jüri Viinamaelt.

Kõikidele tervitustele vastas Välis-Eesti Ühingu juhatus, soovides omalt poolt sooja vahekorra püsimist kodumaaga ning palju edu edaspidises töös, sest Välis-Eesti organiseerimises seisab meil ees veel suur töö.

Riias.

Eesti Organisatsioonide Liit Lätis oli suure huvi ja energiaga valmistanud ette Välis-Eesti päeva pühitsemist 30. novembril.

Juba nägus pidukutse võis sissejuhatuseks muuseas öelda: „Eesti rahvas on vaimult suur ja visa, kuid väliseestlastele jääb suur osa eesti rahva vaimusaavutusi raskesti kättesaadavaks. Riia eestlased on sellepoolest õnnelikumas seisukorras. Ka käesoleval Välis-Eesti päeval sõidab Riiga küllakosti tooma „Draamastudio teater“.

Pidukutse väärtust tõstis veel teade, et kõnega esineb kirjanik Henrik Visnapuu. See kõik köitis Riia eestlaste meeli, kes valmistasid end pidule tulekuks.

Pidusaali astudes võis märgata Riia Eesti Haridusseltsi ruumides varem vaevalt nähtud pidulikkust: koosviibijad pea eranditult õhturiietuses, terve rida härrasid frakkides. Kohal oli ka Eesti saatkond terves koosseisus ühes kaitsevälise esindajaga. Lätlasist olid kohal Läti-Eesti Ühingu esimees Antons, Ühingu abiesimees Nonahtes ja Läti teatrite juhid Behrsinsch (Rahvusteater), Smilgis (Kunstiteater), Aschak (Rändteater) ja Zeltmahtis (Draamateater). Kõiki külalisi ületas oma sirge pika kasvuga Balti pressi entente'i president ja „Merikarude“ autor Behrsinsch.

Eesti Organisatsioonide Liidu esimees J. Verendel avas lühikese südamliku kõnega peoõhtu.

Väliseestilise kõnega esines kirjanik H. Visnapuu, kes märkis muu seas ka raamatu-aasta ülesandeid. Mõni aeg varem korraldatud raamatu-aasta aktusel oli võimalus Riia eestlastel kuulda Fr. Tuglast. Nüüd oli riialastel rõõm tundma õppida ka teist eesti nimekat kirjanikku.

„Draamastudio“ poolt kanti ette „Hra Mauruse 1. järgu kool“ sarnase hooga ja vaimustusega, mida vististi üle veerandsaja-aastase Riia Haridusseltsi näitelava vaevalt kunagi enne on näinud. Tekkis nii mõnegi pealtvaataja-välismaalase hingepõhjas kindlus: jah, see näib ju tõesti tõe ja õiguse olevat, et „Tõde ja õigust“ Eesti kirjanduse euroopalise suursaavutu-

senä vääristatakse. Pinev ja hingeliselt rikastav külakost oli see Riia eestlastele!

Peale näidendi olid seltsi suures saalis 200 inimesele laud kaetud. Pidulauas tänas minister Menning küllakosti tootjaid, andes „Draamastudio“ tegelastele kõrge hinnangu. Sellele vastas „Draamastudio“ direktor Kalmet, tänades Riia eestlasti meeldiva vastuvõtu eest.

Hommik koitis juba, kuid pidulised istusid ikka veel koos lõbusas meeolus, kuulates Eesti helide rõõmsat kõla. Ei tahtnudki Välis-Eesti päev üldse lõppeda...

See ilus päev sidus tihedalt Riia eestlaskonda kodumaaga.

Aluksnes.

Aluksne eestlased korraldasid Välis-Eesti päeva puhul 1. detsembril eesti 6 kl. algkooli ruumes aktuse ühes perekondliku koosviibimisega.

Seltsi palvel Välis-Eesti ühing oli saanud kõnelema ühingu org. toimkonna liikme E. Tiro. Kõneleja andis esmalt ülevaate Välis-Eesti liikumisest üldiselt, peatudes hiljem üksikasjalisemalt Lätis asuvate eestlaste olukorra juures ja tõmmates paralleele nende järgi Eestisse jäänud lätlaste vahel. Võrdlusest selgus, et lätlased Eestis on paremini organiseeritud ja paremas olukorras, eriti kooli suhtes, kui seda on eestlased Lätis. Nii tegutses Eestis 6 läti algkooli (3 kuue- ja 3 neljaklassilist) 13 õpetaja ja 211 õpilasega ning lisaks veel Valgas üks erakeskkool. Lätis aga on kõigest 4 eesti algkooli (2 kuue- ja 2 neljaklassilist) 9 õpetaja ja 141 õpilasega, kusjuures eestlasti elab Lätis ümmarguselt 8.000, lätlasti aga Eestis kõigest 5.500. Kõneleja seab eestlastele aktiivsuse mõttes lätlasti eeskujuks ja kutsub hoidma alal oma rahvust ja kallist kõlavat emakeelt. Laudakse hümni. Saadeti tervitustelegrammid härra Riigivanemale ja Välis-Eesti ühingu esimehele.

Kõnele järgnesid paljud sütitavad, päevakohaselt valitud deklamatsioonid, mis kanti ette kohalikkude noorte ja algkooli õpilaste poolt. Lõppeks oli lõbus perekonnaõhtu. Rahvast palju.

—et—

Kaunases.

Kaunase Eesti Seltsi korraldusel peeti ka tänavu, 30. novembril, Välis-Eesti päeva puhul Vabariigi saatkonna ruumides pidulik aktus, millest osa võttis nii seltsi liikmeid kui ka külalisi õige rohkel arvul. Peagu kõik Kaunases asuvad eestlased olid seltsi ruumidesse kokku tulnud pühitsema Välis-Eesti päeva. Rõõmustavaks nähteks oli see, et osavõtjate hulgas oli ka neid, kes müüdi Välis-Eesti liikumisest on emale jäänud.

Avasõna ütles kauaaegne ning agar seltsi esimees J. Holsmann. Eesti saadik dr. J. Leppik esines sisurikka päevakohase kõnega, millele järgnesid muusikalised ettekanded ja näitemäng, lavastatud seltsi liikmete poolt.

Kõikide koosviibijate heakskiitmisel saadeti tervitustelegramm Eesti Riigivanemale.

Seltsi naisliikmete poolt korraldati loterii, mis andis ilusa sissetuleku. Kui sellele juurde arvata saadik Leppik'u poolt raamatuaasta puhul annetatud summa, siis võib Kaunase Eesti Selts oma raamatukogu tublisti täiendada.

Rohkearvulisele eestlaste perele sai meeldivaks üllatuseks, kui koosviibimisele ilmusid ka eesti sportlased, kes Kaunases Balti poksiturniiril Eesti värve võidukalt kaitsesid.

Hiljem korraldati teelaud, kus aeg möödus ruttu omavahelises jutuajamises hilisõhtuni, jättes kõigile häid mälestusi.

Stokholmis.

Stokholmi Eesti Selts korraldas 1. detsembril Välis-Eesti päeva ja seltsi 3-aastase kestvuse puhul piduliku aktuse, millest osa võtma oli ilmunud üle 80 eestlaste ja ka rohkesti rootslasi, kellel on eestlastega perekondlikke või ärilisi sidemeid. Seltsi esimehe hra Titu's'e avakõne ja eesti hümni järele kõneles saadik K. R. Pusta eesti ajakirjanduse ja kirjanduse osast Eesti vabadusliikumises. Raamatuaasta kohases kõnes soovitas ta kaasmaalastele Rootsis meelde tuletada eesti raamatu juubeli tähistamiseks eesti rahvakooli ja raamatufondi.

Koosolekul viibis ka kirjanik K. A. Hindrey, kes kandis ette ühe miniatüüri oma ilmuvast romaani „Hexe ja Marike“.

Eeskavalist osa mitmekesisistas oma soolotantsudega tantsitar Ada Ahhi Tallinnast.

Aktusele järgnes õhtusöök ja ball.

Berliinis.

Laupäeval, 30. nov. s. a. kell 7 õhtul kogusid Berliini Eesti Seltsi liikmed Eesti saatkonda, selleks päevaks korraldatud aktusele. Ilmunud oli 30 inimest. Hra saadik dr. Akel ja proua Akel lubasid lahkelt ka seekord omi ruume selleks otstarbeks.

Avamise- ja tervituskõnega esines hra saadik, kui seekordne maja peremees. Soojade ja temale omaste südamlikkude sõnadega tervitas ta koosviibijaid sellel tükikesel puutumata kodumaa pinnal. Tuletas meelde meie kodumaa eest langenuid vapraid isamaa poegi ja igavikku lahkunud

riigi tegelasi. Koosviibijad austasid seda meeletuletust vaikse püstitõusmisega. Ka praegustele riigi juhtidele soovis ta kõige paremat kordaminekut nende vastustusriiklale kohusetäitmisel. Lauildi ühiselt hümnid.

Et Berliinis eesti muusikakunstnikke ei viibinud ja võõraid kunstnikke selleks puhuks ei arvatud kohaseks kutsuda, siis jäi muusikaline osa ära.

Kuna seltsis raamatu-aasta puhul midagi ette võetud ei olnud, siis tarvitas saatkonna nõunik hr. G. Meri juhust raamatu-aasta kohase kõnega esinemiseks, selgitades omas kõnes raamatu tekkimist ja missugusele tasapinnale on eesti raamat nüüd jõudnud. Ka seletas ta raamatu tähtsust nii üksikule isikule kui ka tervele rahvale.

Peale selle kandis hra J. Kivi ette kõne väliseestlastele.

Peale aktust siirdusid koosviibijad lähedal asuvasse kohvikusse „Café am Tiergarten“, kus kuni hilja õõni lõbusalt koos viibiti.

G. Mägar.

Brüsselis.

Brüsseli eestlastele korraldas Välis-Eesti päeva hiljuti ühinenud uus Belgia Eesti Rahvuslik Selts. Vaatamata halvale ilmale, oli siiski kaunis arvukas pere kokku tulnud „La Loyale“ saali. Peale eestlaste viibisid aktusel ka kohalik konsul hra Drumond, Belgia-Eesti kaubanduskoja esimees hra Ectors ja sekretär hra Pol Lambotte.

Aktuse avas pikema kõnega seltsi esimees, Antverpeni Eesti aseks konsul E. Pärl. Aukonsul Drumond avaldas headmeelt, et mõlemad seltsid on ühinenud ja teatas rõõmsaks üllatuseks, et tema poolt on võetud uuele seltsile ruumid. See üllatus võeti suure aplausiga vastu.

Ka hra Ectors esines kõnega ja Välis-Eesti ühingu poolt andis tervitusi üle ühingu kohalik usaldusesindaja L. Kondor.

Peo eeskava osas kandis laulukoor hra Dardovsky juhatusel ette K. Hermani „Tervituse“ ja E. Võrgu „Isamaale“. Prl. Salev deklameeris J. Liivi „Väljarändajatele“ ja Vumki „Külaelu“.

Pr. H. Pelmas juhatusel lavastati E. Undla komöödia „Õnne kõverteel“. Kõik ettekanded õnnestusid hästi.

*

Välis-Eesti päeva pühitseti ka pea kõigis teistes Välis-Eesti org-es, kuid kaugematest kohtadest ei ole veel üksikasjalisemad kirjeldused jõudnud kohale.

Eestlane Austraalia kullakaevanduses.

Austraalia kullaleiud möödunud sajandil. — Kullapalaviku vaibumine ja kullatööstus nüüd. — Kullakaevandused Queenslandis. — Kullakaevajate töö, teenistus ja elu.

V. Vaapil.

On räägitud ja kirjutatud eestlastest Austraalias õige mitmesugustes tegevusharudes, kuid vähesed teavad, et eestlasi on Austraalias ka kullakaevandustes. Neid ei ole seal palju, kuid 10—12 meest ikka leidub. Nii on üksi Mount Isa kaevanduses Queenslandis 6—7 meest. Nende ridade kirjutaja on töötanud Cracow'i kullakaevanduses 2 aastat 7 kuud.

Omaval ajal äratasid kullaleiud Austraalias terve maailma tähelepanu. Leiti kulda suurtes kampades. See meelitas juhusteotsijaid kokku kõigist maailma kaartest. Laevadelt jooksid ära terved meeskonnad kulda otsima. Austraalia kullapalaviku algus oli aastat 90 tagasi. Sel ajal oli Austraalias tõesti kulda palju ja, kuigi jutud, mis rääkisid, et Austraalias lamab kulda pankades igal pool samuti nagu Euroopas kive, liialdasid, siis ometigi olid sealsed kullaleiud tähelepanuäratavad. Ballarat, kus esimesel päeval välja pesti 4½ untsi kulda ja teisel päeval juba 30, sai maailmakuulsaks. Üks arst leidis kullapanga, mis kaalus 10 naela. Keegi Melbourne'i elanik leidis 7-naelase kullapanga.

Esiälgused kullaleiud piirdusid peamiselt Victoria ja New South Wales'i osa-

riikidega. Oma suurusele võlgnevad tänu kullapalavikule eeskätt just Sydney ja Melbourne'i linnad, mis kujunesid kullaotsijate esimesteks peatuspaikadeks ja ärilisteks keskusteks. Hiljem leiti kulda üle Austraalia mitmel pool. Suuremad kullakaevandused asutati Lääne-Austraaliasse. Aegamööda läksid kulla leiupaigad kindlatesse kättesse ja kullapalavik vaibus. Kuid kaevandused ei osutunud ammutamatuteks. Nüüd on paljud omaaegsed suured kaevandused täiesti maha jäetud ja ainult väike osa kaevandusi töötab veel vähemal määral. Niisugusi kullakaevandusi on ka Queenslandis.

Queenslandis on praegu kõige rikkamateks kullakaevandusteks Cracow'i kullakaevandused, mis on oma nime saanud Cracow'i alevi järele, mille lähedal nad asuvad. Alev omakorda on saanud oma nimetuse kelleltki poolakalt, kes omal ajal Poolast Austraaliasse asudes praeguse alevi kohale lihaloomadega jaama asutas ja selle oma kodulinna järele Cracow'iks nimetas.

Juba aastakümnete eest on Cracow'i ümbruses kulda otsitud, kuid tagajärjelt. 1931. aastal asus neli meest jällegi kulla otsimisele samas augus, kus aasta-

Vaade Cracow'i kullakaevandusele.
Osa Golden Plateau tunnelisuust.

Koht Cracow'i kullakaevanduses, kus leiti esimesi kullalademeid.

kümnete eest töö ei annud tulemusi — seekord aga naeratas meestele õnn: nad leidsid mahajäetud august kulda! Praegune ettevõtte ostis meestelt kullaotsimise eesõiguse ära, makstes neile 10.000 naela sularahas ja 20.000 aktsiates. Tol ajal arvati iga aktsia väärtust 1 naelale, praegusel ajal on nende tegelik väärtus aga juba 5 naela. Kui mehed oleksid teadnud, et nende avastatud koht sisaldab nii palju kulda, nagu nüüd on selgunud, nad oleksid muidugi nõudnud suuremat tasu. Tol korral aga tänasid nad saatust, mis neid tegi korra pealt jõukateks inimesteks.

Kuuldused kullaleiust Cracow'is levisid kiirelt ja inimesi hakkas aina voolama alevi ümbrusse. Asutati 10—12 kaevandust. Neist on suurem osa välja surnud, sest kuld nendes lõppes, heade tagajärgedega töötavad veel vaid kaevandused: Golden Plateau, New Golden Mile ja Rooma North. Kõik kolm kaevandust kuulub ühele ja samale ettevõttele. Kuna olen neis kaevandusis töötanud, olen nende tööoludega hästi tuttav. Praegu töötavad kaevandused 180 jala sügavusel, kuid katseks on puuritud 2 auku kuni 280 jala sügavuseni, et selgitada, kui palju veel leidub kaevanduses kulda. Tagajärjed on rohkem kui rahuldavad — selgus, et selles sügavuses leidub kulda veel rohkem kui praegusel kõrgusel, nii et kaevandusis pole tööseisakut nii-pea karta, 15—20 aastaks jätkub kulda kindlasti. Ettevõtte puhaskasu kuus on

20.000 naela, mis makstakse aktsionäridele dividendideks, kuna kulud moodustavad kuus kõigest 3.000 naela. Kindlasti võiks ettevõtte puhaskasu olla veelgi suurem, kuni 40—50.000 naela kuus, kuid see hoitakse meelega alati ühesugune, et vältida spekulatsiooni kaevanduste aktsiatega.

Praegu käib Cracow'i kaevandustes töö täie hooga. Tööliste palgad on: labidamehel ja kärutajal £ 4:5, masinamehe abil £ 4:8, masinamehel ja puudepanijal £ 4:18 nädalas. Eestöölised ja vahetuse ülevaatajad saavad muidugi suuremat tasu. Elu alevis on võrdlemisi kallid, nii maksab tuba ühes ülalpidamisega nädalas kuni 30 sh.

Cracow on väike alev, kus pea kõik ehitused on püstitatud ajutiseks elamiseks, sest kullasaagi lõppedes rändab rahvas ka kohe mujale, nagu seda on varemini nähtud nii mitmeski suures kaevanduses. Alev asub raudteest kõrval, lähemad raudteejaamad on: lõuna pool Eidswald'i jaam, 75 miili kaugusel, ja põhjapool Theodor'i jaam, 32 miili kaugusel. Ühendust kaevanduste ja raudteejaamade vahel peavad 3-tonnised veoautod, mis veavad vahest suuri raskusi, ning seda teed mööda, mida üldse ei saagi nimetada teeks — on lihtsalt hakatud käima läbi metsa raudteejaama ja see tallatud jalgrada moodustabki nüüd vastava ühendustee. Post tuuakse kohale üks kord nädalas lennukiga, ja nimelt igal teisipäeval.

Elu pole igav Cracow'is, kuid pika-peale muidugi muutub tüütavaks, sest ega väikese alevi elu ei suuda pakkuda mingit vaheldust. Omal ajal olid ainsateks lõbustuskohtadeks alevis paar salakörtsi, kuid neid külastas ainult väike protsent töölisi, sest hinnad salakörtsides on väga kõrged ja enamus töölisi on perekonnainimesed, kelle palk kulub täiesti ära perekonna ülespidamiseks. Kõrged hinnad on tingitud sellest, et salakörtsi avastamisel politsei poolt körtsi omanik peab maksma trahvi 30—50 naela. Iga järgneva korraga suureneb trahv. Loaga körtsi alevis praegu ei ole. Kui alev saab 5-aastaseks, otsustab elanikkond hääletuse teel, kas avada alevis körtsi või mitte. Nüüd pakub ilusamat ajaviidet uhke kino, mis asendab omaaegseid kinotendusid lahtise taeva all.

Kaevanduse peatunneli, mis viib lõunast põhja, pikkus on 1.050 jalga, selle juurest viib üks haru, pikkusega 500 jalga, õhtusse, ja teine, pikkusega 1700 jalga, hommikusse. Kõik kullamaad kokku võtavad oma alla 30 aakrit, sellele lisaks on veski ja kõrvalehituste all veel 30 aakrit. Ettevõtte maksab iga aakri pealt 1 nael renti aastas.

Töö algab hommikul vara ja kestab 8 tundi, millest arvatakse $\frac{1}{2}$ tundi lõunatunniks. Töö ei ole sugugi nii raske, kui mõnele näib, kuid ta nõuab muidugi harjumist. On päevi, kus tuleb kõvasti töötada, kuid üldiselt läheb töö libedalt, mille tõttu tükitööd ei anta, millega võiks rohkem teenida.

Kärutajad lükkavad päev läbi kärusid, millele labidamehed mulda peale tõstavad. Osa töölisi asub mullahunnikute otsa ja loobib mulda tagasi, et ruumi teha kangide või raudtorude tarvis, mis asetatakse ühest seinast teise. Kangid on — tarviduse järele — $3\frac{1}{2}$ kuni 7 j. pikad ja $3\frac{1}{2}$ kuni 4 tolli jämedad. Kangi peale pannakse kaelus, millele asetatakse kelk, kuhu omakorda kinnitatakse puurmasin. Pehmemates kihtides töötatakse käsitsi puurmasinaga, kõvemates kihtides aga pörutab käsitsi töötamine lihakseid õige tublisti. Kaevanduste igasse harusse on juhitud õhu- ja veetorud, mis

kummivoolikute abil ühendatakse masinatega, kui on tarvis masinaid tööle panna. Puurimisemasinad töötavad 80—100-naelalise õhusurve all. Puuri lähimõõt on üks toll. Puurist käib läbi auk, mille kaudu vesi tugeva survega voolab läbi masina.

Puurimisetöö ei tundu algul sugugi lõbus. Ülespidi puurides saab kogu vee, mis puurist läbi jookseb, omale krae vahele. Tugipuudega kindlustatakse kõik kaevanduse seinad, et mõni kivitükk kaela ei variseks, mis oleks veedušist juba palju ebamugavam.

Kui augud on tarvilisse sügavusse puuritud, võetakse kang ja masin ära ning pannakse kõrvale, et nad plahvatuse läbi viga ei saaks. Õhuvooliku otsa pannakse $\frac{3}{4}$ -tolline toru, mille abil puhutakse õhuga kõik augud kuivaks ja laetakse dünamiidi või geligniidiga, olenevalt maapõue koosseisust. Süütenööri abil pannakse siis lõhkeaine plahvatama. Süütamise viise on pool tosinat ja igaüks tarvitab seda moodust, mida ta paremaks peab. Mida sügavamale maa alla jõutakse, seda raskemaks muutub aukude kuivakspuhumine ja lõhkeaine tuleb tihtipeale asetada otse vette. Sel puhul määratakse süütenöör mingi määrdega sisse ja keeratakse linatakkudesse, et vesi nii kiirelt ei pääseks süütenööri ja kapsli vahelt musta püssirohu juurde.

Lõhutud muld viiakse kärudega vesikisse, kus ta läbi pestakse. Kullaterad voolavad erilistesse sahtlitesse, mis on alati lukus, et neile tööline ligi ei pääseks. Vesi lastakse seista anumates ja filtrites, et viimastki tera kätte saada, ja, mis siis viimaks ära joosta lastakse, on ainult mürgine vesi, mis isegi loomi võib tappa, kui nad metsas seda jooma juhtuvad. Igasugused moodsad abinõud on veskis tarvitusele võetud, mis kinni püüavad ja mullast välja võtavad viimasegi kullaraasu. Kuid nende tehniliste üksikasjade kirjeldamine viiks pikale. Veskis on ka suured kullasulatamisahjud, milles kullaterad teistest metallidest eraldatakse ja tollisteks kangideks rullitakse, mis siis raudteel või ka lennukil Melbourne'i saadetakse,

ettevõtte juhatus asukohta. Kõige suurem hulk mulda, mis seni on Golden Plateau kaevanduses ühe päeva jooksul läbi lõhutud, on 240 kärutäit, kusjuures iga kärutäis kaalub umbes 1 tonn.

Queenslandis asub veel rida teisi kaevandusi. Nii töötab juba aastakümneid Mt. Isa kaevandus, milles toodetakse hõbedat ja vaske. Selles kaevanduses töötati juba aastate eest 450 jala sügavuses, praegu on tööga kindlasti juba sügavamale jõutud. Sellest kaevandusest räägitakse, et tööolud seal ei olla kõige paremad, kuna paljud töölised olla seal saanud vasemürgituse. Kuid olen tunnud isikuid, kes selles kaevanduses on töötanud aastate kaupa, ja kes on kõige parema tervise juures. Mt. Isa kaevanduses töötatakse tähtselt alusel ja vilunud töölised pidada teenima 8-tunnilise tööpäeva juures 30 sh. kuni 2 naela, mis on igatahes ilus palk. Kuid omal ajal olla sellase palga saaja üle naerdud, sest siis olla olnud päris harilikuks teenistuseks 4—5 naela päevas. Tasu makstakse kas iga tonni mulda või iga läbitöötatud jala pealt; aukude puurimisel makstakse tasu puuritud augu iga jala pealt. Elu Mt. Isa kaevanduses olla õige kallis, korteri ja pansioni peale läheb nädalas 30 sh. kuni 2 naela.

Põhja-Tablelandis Herberton'i lähedal on palju kullakaevandusi, kuid pea kõik nad seisavad praegu, sest neis ei leidu enam kulda. Siiski mõnes kaevanduses töötatakse väikesel määral edasi, nimelt seal, kus on avastatud tina.

Siligani ja Soatston'i lähedal asuvad kullakaevandused jäid seisma, kui kulla hind alanes, nüüd töötavad nad jälle, kuna kuld on hinnas tõusmas.

Townsville'i kaevandused seisavad, Ravenswood'i juures aga on kaevandustes jälle töödega alustatud.

Mt. Goalon'i kaevanduses lõpetati puurimistööd juba paar aastat tagasi, kui oldi jõutud 750 jala sügavuseni, kuid kulla puhastamise veski töötab praegu veel edasi, sest pole jõutud veel kogu väljakaevatud kullamulda läbitöötada.

Mt. Morgan'i kaevandused olid oma algpäevil, s. o. paarkümmend aastat tagasi, kuulsad seal leitava kulla rohkuse poolest (mõnest tonnist muldast saadi 2000 untsi kulda). Töölised otsiti alati hoolsalt läbi, sest sarnase rikkaliku kullatoodangu juures oli kerge kulda varastada. Siis aga katkesid kullaleiud ja töö kaevandustes pandi seisma. Tööpuuduse ajal riik ise korraldas neis kaevandustes tööd, makstes töölistele hädaabitöö palka (£ 3:17 nädalas). Praegu on kaevandused jälle endiste omanike käes ja töötavad edasi. On jõutud otsaga juba 950 jala sügavuseni. Labidamehe palk nädalas on praegu £ 4:5, teistel aladel on tasu suurem.

Hiljuti lõpetasin töö Cracow'i kaevanduses ja töötasin pärast veidi aega sama ettevõtte kaevanduses Victoria osariigis, kuid Victorias, kus omal ajal olid sajad kaevandused, on kuld lõppenud ja mõnikümmend kaevandust, mis veel töötavad, ei anna enam palju tulu. Siin on puuritud juba isegi 4.600 jala sügavusele, nagu mulle räägiti, ja 10 miili pikkuses pidi olema tunnelid.

Praegu olen tööta, kuid loodan varsti saada tööle kullakaevandusse Fidži saarel, mille Cracow'i kaevanduste ettevõtte hiljuti ostis 1 miljoni naela eest. Kuid sellest mõni teine kord.

Ed. Riismani

„Dollarite jahil“

(piltidega)

Üliseestlase läbielamused tööpuuduse ajajärgul Ameerikas.

Raamatu-aasta puhul üliseestlastele suur hinnaalandus! Tellides Ülis-Eesti Ühingu kaudu hind kr. —.50 (enne kr. 3.—), iluköites kr. 1.— (enne kr. 4.—).

EESTI MULJEID AMEERIKAST.

Sulev Kallas *).

Oma äsjase Ameerika sõidu puhul lubasin Välis-Eesti Almanakile kirjutada mõne rea eestlastest Ameerikas, aga kahetsesin seda kohe. Sõitsin ju ennast tuulutama Eestist ja Tallinnast ning ei otsinud seega võõrsil kontakti kodumaalastega. Puutusin siiski teisel pool lompki kokku nii mõnegi eestlasega, kuid kirjeldada muljeid üksikuteist sõpradest teadmises, et nad neid võib-olla siin veergudel loevad, on raske. Laiemat kogumuljet ei olnud aga aega saada.

Esimese ameerika eestlase kohtasin juba oma esimesel õhtul maal. Saabusime Montreali ja kaasreisija-soomlane viis mind vaatama Soome seltsi, mis asub suurtes ja ilusates ruumides, täiesti keset linna. Soomlasi on Montrealis 3000 (Torontos juba üle 6000-de) ja suurim osa neist, välja arvatud pahempoolsed, on koondunud seltsi ümber. Eestlasi on ainult umbes 100 ja nad ei jõua omale seltsiruumi soetada, vaid käivad külas soome seltsis. Kohtasin seal eesti noormehe, kuid kuna olin juba enne aru saanud, et Ameerikas ei küsita kelleltki, mida ta teeb, jäigi meie jutt üldiseks.

Kaks päeva hiljem omnibuses Torontosse sain jälle eesti keelt rääkida. Juhatusin istuma vana vene inseneri kõrvale, kes oli paarkümmend aastat töötanud Eestis ja Soomes ja kes mõlemaid keeli päris korralikult rääkis. Vanahärra aga külvas mind üle sarnase jutuvalinguga Ameerika olude, oma minia hüvede, majanduskriisi ja oma äri kohta, et olin täitsa rõõmus, kui ta hiljem leidis endale teise ohvri. Imesin ju just endale sisse esimesi muljeid Ameerikast ja pealegi on sõit piki St. Lawrence'i jõe kallast äärmiselt ilus.

Mõni aeg hiljem Chicagos, juba natuke väsinuna üksildasest ringisõitmisest, rõõmustasin näha ühe pilvelõhkuja aadressstahvilil eesti nime — Ida Kallis — ja võtsin kohe tõstetooli, kavatsetes minna juttu ajama. Minu õnneks oli

aga vastava toa sildil ainult mingi firma nimetus (pärast selgus, et minu Ida oli äris direktor) ja sõitsin seepärast uuesti alla aadressi kontrollima. Hakkasin lehitsema telefoni nimekirja ja sain kõva šoki — leidsin 14 Kallas't, samapalju Kallis'eid ja sadakond variante Kalis, Kalash, Kalbos j. t. s. Esimese mõttena tuli meelde kord ammu loetud andmed New Yorgi kohta, kuidas seal on enam iirlasi kui Dublinis, enam sakslasi kui vist Dresdenis, enam soomlasi, kui üheski Soome linnas, välja arvatud Helsingis, jne., aga siiski ei tahtnud mul hästi sisse mahtuda, et Tallinnas on ainult 7-el Kallas'el telefonid, Chicagos aga 14-el.

Hakkasin asja uurima ja leidsin, et mu oletatavad suguvennad olidki kreeklased. Purunenud illusioonide vastu, et mul on — või oli — aus ja kõlav eesti nimi, jäi ainsaks lohutuseks teadmine, et sõna tähendus kreeka keeles on „ilus“.

New Yorgis kohtasin rea vanu tuttavaid ja sõpru Eestist. Oli huvitav nende juures tähele panna, kuivõrd tugevasti ja kiirelt Ameerika mõjub.

Esimesed ja kiired muudatused on muidugi välised: riietus, igahommikune habemeajamine, keharavi ja kahjuks varsti ka inglise sõnade segunemine eesti keelde. Samuti ei võta palju aega harjuda mõttega, et auto, raadio, jääkapp, sigar ja rida muid elumõnusi pole luksusasjad, vaid kuuluvad ka hariliku inimese koju kui iseenesestmõistetavad.

Vaba Ameerika kasvatab ühtlasi aga ka inimese iseloomu ja esinemist julgemaks ja lahtisemaks. Inimene muutub teguvõimsamaks ja iseseisvamaks, kui ta teab, et maksab ainult ta töö ja ta initsiatiiv, ja et ta edasisaamine ei olene

*) S. Kallas käis hiljuti Ameerikas, et seal kohata sealsete bridžisuurustega, kuna S. Kallas ise on Eesti parimaid bridžimängijaid.

Eesti majanduslik olukord 1935. a.

Kõrgkonjunktuur püsib. — Mullusest halvem lõikusaasta nõrgendas põllumehe heaolu. — Tööstuses tunduv tõus kõigil aladel. — Hoised pankades kasvanud.

Alfred Tamm.

„Välis-Eesti Almanaki“ lugejail ja arvatavasti ka suuremal osal väliseestlastel on teada, et Eesti majanduslik elu praegu liigub pidevalt tõusuteel. Juba eelmise aasta kokkuvõtte (vt. „V.-E. Almanak“ nr. 6, 1934. a.) märkisid tunduvat paranemist kõigil tähtsamatel majandusaladel, võrreldes 1932. raskeima kriisiaasta oludega. Lähtudes kogemustest, mis ütlevad, et väliseestlast-lugejat huvitaksid eeskätt küll paranemisnähtude ulatus ja püsi, mitte aga statistika ja diagrammid, mille põhjal järeldused tehtud, on alljärgnevas lühiülevaates toodud vaid tähtsamad ja usutavamad järeldused vastavatest arustikkudest.

Eelmise aasta edu jätkus Eesti majanduses ka 1935. aastal. Suuremas osas tootmisaladelt läbikäigud tõusid, hinnad seevastu kuni aasta viimase veerandini püsisid endistena või isegi alanesid. Toodangu suurem läbimüük seega laseb järeldada rahva ostujõu paranemist 1935. a. kestel.

Ühe jõukuse kasvunäitajana olgu siia märgitud seegi näht ja asjaolu, et 1935. a. kestel on 2. klassi reisijate arv Eesti raudteedel suurenenud enam kui 100 protsenti!

peamiselt ta kuuluvusest teatavasse korporatsiooni või parteisse.

Minu eestlastest sõbrad New Yorgis olid muuseas nakatatud ka Ameerika kuulsast külalislahkusest ja tänu sellele sain kaunis palju näha. Õige põhjus eurooplase kostitamiseks ja ringivedamiseks on vististi küll suurelt osalt saada võimalus tema ees hoobelda, aga teiselt poolt on ameeriklastel tõesti midagi näidata.

*

Nii kui teada, on majanduslik kriisi tugevasti puudutanud meie väliseestla-

Ehkki 2. ja 3. klassi sõiduhinna vahe pole kaugelki nii suur, nagu ta oli Vene ajal, upitas eestlase 2. klassi reisijaks alles praegune kõrgkonjunktuur.

Elumaksumuse tase aasta esimesel kaheksal kuul isegi eelmise aastaga võrreldes, mil ta juba oli madalamaid Euroopas, langes veelgi (2,3% võrra). Kuigi mõne tähtsama toitainete kallinemise tõttu aasta lõpus elumaksumus jälle kerkis, pärib toitus ka vähemapalgalise töölise eelarvest veelgi niivõrd vähese osa, et temal jääb võimalusi ka muudeks kulutusteks.

Tööstuses võib märkida elavnemist kõigil aladel peale metsatööstuse. Aasta kestel kasvasid nii tööliste poolt tehtud töötundide arv, kui ka käitistes tegutsevate isikute hulk. Paranenud on ka tööstustöölise teenistus. Mõned arvutused näit. suurtööstuses tööliste makstud palgasumma ostujõu tõusu hindavad isegi kuni 20%-le. Tõõpuudus, mis näitas tunduvat vähenemist juba kevadel, pole paisunud märgatavalt ka talve tulekul. Kuna ebasoodsate hindade tõttu maailmaturul metsatööstuses palgad püsivad madalatena, see tööala kahjuks ei tõmba ligi töötuid tarvilisel määral.

Põllumehe rahaline sissetulek aasta lõpuks kujunes aga märksa väiksemaks mullusest. Kui aasta esimesel poolel põllumehe suurem turutoodang veel põhines eelmise aasta heal saagil, siis ebasoodne viljakasv suvel ja eriti sügisesed võimatud ko-

si Ameerikas, eriti on ta lõhestanud meie kolooniat New Yorgis. Viimasel ajal on aga juba tunda kriisi möödumist ja töö- ning tegevusvõimalused on jälle muutunud avaramaks.

Meie väliseestlastel on head eeldused edasi saada, on ju suurim osa neist välja rännanud selleks, et katsuda rakendada oma energia ülevoolu tööle laiemates oludes. See vähemus, kes on lahkunud pettumuse tõttu kodumaa või õigemini oma enda elu suhtes, ei saa vist kuskil heale järjele.

ristamistingimused mõjusid põllumehe müügivõimele ja teiselt poolt ka ostujõule hoopis allasurvalt. See omakorda mõjub pidurdavalt ärielule siseturul, suurendab hoiuste äravoolu ja laenuarvutust pankadest. — Eesti on veelgi põllumajandusmaa, — põllusaagi kujunemine on Eestis määravaks teguriks edukusele ka muudel majandusaladel.

Laevanduse alal 1935. aasta, eelmistega võrreldes, tähistas märksa elavamat tegevust. Aasta kestel Eesti lipu alla tuli juurde enam kui 20 prahiveo aurikut, kaubalaevastik on olnud töös täies koosseisus, nii et tänavu leidis tööd rohkem meremehi kui ühelgi aastal varemalt. Ehkki prahtide hinnad aasta kestel langesid, võib juba üksnes laevade arvu suurenemise tõttu nentida kaubalaevastiku rahvamajandusliku osatähtsuse tõusu vastlõppeval aastal.

Väliskaubanduse alal tulemused kujunesid soodsateks. Suurenemine eelmise aastaga võrreldes, nii sisse- kui ka väljavedu, viimane küll vähemal määral. Üksikutele maadele, kuhu kaupade müük oli vähenemas juba varem, langes väljavedu isegi mitmekordselt (P.-Am. ühendriigid). Väljaveoainetest andsid suurema osa põllumajandusaadused (tõus väärtuselt kuni 50%). Eksport paranes ka tööstuskaupadel, vähenes aga metsasaadustel. Rahvusvahelise kaubanduse praeguses olukorras ei või edaspidi Eesti väliskaubandus enam loota nii kiiret tõusu, nagu see ilmnes 1935. a., ent samuti pole põhjust oodata ka märgatavat kahanemist.

Panganduses aasta esimesel kümnendil kuulustis tagavarade suurenemine hoiuste tugeva juurdevoolu tõttu. Juba augusti lõpuks hoiuste kogusumma Eesti rahaasutustes ületas kõik varem tasemed, tõustes 93,1 milj. kroonile. Tegevuseta kapitali jäi Eesti pankadesse siiski küllalt ka aasta lõpuks. Tema hulk näitas esimest kahanemist, hoiuste väljavõtmise ja laenude näol, alles aasta viimasel paaril kuul, mil põllumees ja põllumehest sõltuvad äringid jõudsid lõplikule selgusele halva põllusaagi suhtes. Siiski on veel vara oletada, nagu kaoks nüüd senine tagasihoidlikkus laenude nõudmises üleöö. Kuigi on hajunud pinget, mis kriisiga aastatel mõjus halvavalt ettevõtlikkusele Eesti majandusel, võib vabade kapitalide paigutamises aasta lõpuks märkida teatud tõusu vaid ehitusalal.

Eesti siseturu piiratud kandejõud aga lubab mõelda tootmise laiendamisele ja uute tööstusalade juurdesoetamisele eeskätt ikkagi vaid välisurgude arvel. Ainult harvadel juhtudel ja tüürikeseks võib tootmine väikesele siseturule osutada tasuvamaks väljaveost. Väljaveo suurenemine omakorda

laiendaks ka siseturu mahtu, mis läbi tõusevad ka siseturu kapitalide paigutuse võimalused.

On mõistetav ja loomulik, et iga tõsine väliseestlane, eelpeetuna eemal maailmas oma emamaale, suudab oma kogemustest, embkumb, kas leida väiksemagi turu mõnele oma emamaa saadusele, või tuleb neid valmistama ise. Eesti vajab asjalikku vaimu. Vajab tegelikkust, ettevõtlikkust,

*

Et ka Eestis on veel alasid, kus ettevõtlik isik võib leida oma kapitalile ja energiale tasuvaid rakendusvõimalusi, selle tõenduseks mõningaid näiteid.

Esimesena meenub lugu muulasest, kellele elu ühes teises Euroopa riigis läks hapuks ja kes paar aastat tagasi asutas Tartus alumiiniumtarvete tööstuse. Nüüd ta oma odavama kaubaga katab kõik siseturu nõuded ja suudab võistelda ka ekspordijana. Teine neid muulasid leidis, et koha peal, Tallinnas valmistatud nahkkindad tulevad märksa odavamad kui välismaa omad, tellis tööliste õpetamiseks välismaalt spetsi ja — äri läheb. Üks väliseestlasi, kes mõnda aega töötas insenerina Lõuna-Aafrikas, läinud aastal tuli Tallinna ja avas siin uute masinatega varustatud tuubitööstuse, mis katab kõik mitmekesised siseturu nõuded. Teine eesti inseneri oma välismaal omandatud kogemused nüüd on rakendanud eeskujulikemate ringhäälingu vastuvõtjate valmistusse. Naaber- ja skandinaavia riikide eeskujul vaid mõne aasta eest tekkis Eestis selline uudne ala, nagu karusnahaloomade kasvatamine ja karusnahkade vääristamise tööstus. 29. nov. — 1. detsembrini Tallinnas asetleidnud esimese eesti karusloomade ja -nahkade näituse korraldasid kodumaa senised tegelikud karusloomade kasvatajad, kes ütlevad, et selliste karusloomade, nagu hõberebase, nutriate, nertise, piisamite, tõhkude ja karakullamaste tulukaks kasvatamiseks Eestis on olemas kõik tarviliikud eeldused.

Ametliku tunnistusest sellest, et ka vanaadel, olemasolevatel aladel veel on mõndagi teha ja ümber korraldada, ka Eesti riigivõim, nõudes kodumaa tööstustelt eesti spetside süsteemikindlat väljaõpetamist ja ettevalmistamist, lähematel aastatel saadab välismaale spetsialiseeruma vähemalt 20 tehnikut ja inseneri (vt. „Välis-Eesti Almanak“ nr. 5, 1935). Ent arvata võib, et väliseestlasele, kes ju ka ise sattunud eemale eeskätt selle tõttu, et läks otsima midagi uut, selgemat keelt kõnelevad ikkagi nood üksiknäited uute alade kohta, mis loetletud eelpool. Nad ütlevad, et kodumaa on veel palju võimalusi ja alasid, mis ootavad vaid jaopärast kapitali ja — teguvõimsust.

4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...
 51. ...
 52. ...
 53. ...
 54. ...
 55. ...
 56. ...
 57. ...
 58. ...
 59. ...
 60. ...
 61. ...
 62. ...
 63. ...
 64. ...
 65. ...
 66. ...
 67. ...
 68. ...
 69. ...
 70. ...
 71. ...
 72. ...
 73. ...
 74. ...
 75. ...
 76. ...
 77. ...
 78. ...
 79. ...
 80. ...
 81. ...
 82. ...
 83. ...
 84. ...
 85. ...
 86. ...
 87. ...
 88. ...
 89. ...
 90. ...
 91. ...
 92. ...
 93. ...
 94. ...
 95. ...
 96. ...
 97. ...
 98. ...
 99. ...
 100. ...

Ajalooline dokument vapside mässukatsest 8. detsembril 1935. Kõnevalmistaja ja juhataja vapside mässu operatiivkõne järeleand.

Kodumaa sõnumid.

Poliitilises elus pärast kaitseisukorra seaduse täiendamist 25. septembril, valitses kuni detsembri alguseni täielik vaikus. Valitsus võis korduvalt kinnitada, et enne 12. märtsi 1934. a. laiemates rahvahulkades valitsenud ärevad meeleolud on täielikult vaibunud, andes maad rõõmsale ülesehitavale tööle. Et see vaikus teatud poliitilistes ringides oli vaid pinnapealne, sellest annavad tunnistust sündmused, mis arenesid Tallinnas ööl vastu 8. detsembrist s. a.

8. detsembril astus Tallinnas „Estonia“ kontsertsaalis kokku esimene ülemaaline isamaaliidu kongress, kuhu oli ilmunud üle 2000 saadiku. Koosoleku algul rääkis kõiki kokkutulijaid peaministri k. t. K. Eenpalu erakorraline ja ärev teadaanne, et eelmisel ööl on paljastatud Tallinnas uus vapside salanõu riigivõimu haaramiseks. Ühes majas linna viival Kadaka teel politseivõimud avastasid vapside juhtide salakoosoleku, kus viibisid Andres Larka, Al-der Seiman, Ed. Kubbo, V. Puskar, A. Klassmann, P. Laaman, H. Paris, H. Pedak, J. Holland, L.

Pallon, K. Podrätšchik, H. Mäe ja veel viis teist, kes kõik vangistati. Enne politsei tungimist majja koosolekust osavõtjad suutsid põletada kahes ahjus suurema osa kirjalikest kavatest ja dokumentidest. Osa materjalidest politsei säästis poolpõlenult, millest selgus, et salanõulised kavatsesid teostada riigipöörde järgmisel päeval kell 12.05, Isamaaliidu kongressi alul, mil revolviiride, käsigranaatide ja gaasipommidega varustatud 300-meheline löögirühm pidi vallutama „Estonia“ teatrimaja ja vangistama seal kongressil esineva riigivanem K. Pätsi, ülemjuhataja J. Laidoneri, peaministri aset. K. Eenpalu, kõik teised valitsusliikmed ja muud kohalviibivad ametnikud. Suurema vastupanu korral olnud mässumeestel kavatsus asuda „Estoniat“ pommitama. Peale võimu ülevõtmist oli kavatsus igal pool välja panna ja levitada n. n. „rahvuskongressi käsk“, milles see „rahvuskongress“ koosseisus: A. Larka, A. Sirk, J. Holland, A. Klassmann, O. Luiga, O. Mitt, L. Pallon, K. Podrätšchik, J. Teemant, J. Tõnisson, J. Ulots, H. Paris j. t. käseb van-

gistatud senise valitsuse asemel astuda ametisse uuel valitsusel, kuhu oleksid kuulunud:

A. Sirk pea-, sise- ja teedeministrina, kolonel Puskar kaitseministrina, Jüri Sammul välisministri aset., prof. J. Vaabel majandusministrina, dr. H. Mäe haridusministrina, H. Saar põllutööministrina ja Al. Buldas kohtuministrina.

Isamaaliidu koosolek kujunes selle ootamatu sündmuse puhul õige lühikeseks, kuna jäid ära nii Riigivanema K. Pätsi kui ka Vägede ülemjuhataja Laidoneri kõned. Võeti vastu vaid resolutsioonid ja kuulati osakondade esindajate kõned. Ära jäi ka kavatsatud rongikäik Riigivanema juure. Selle asemel külastas Vab. Valitsust kongressi juhatus terves koosseisus, soovides õnne mässukatse likvideerimise puhul.

Mässukavatsusest osavõtjate selgitamine ja areteerimine kestis ka järgmistel päevadel. Süüaluseid ootab sedapuhku õige ränk karistus. Vastavad paragrahvid näevad ette kuni 15. a. sunnitööd.

Imestust on avaldanud vapside rahvuskongressi ja valitsuse nimekirjades niisuguste nimede leidumine, nagu end. riigivanemate J. Teemandi ja J. Tõnissoni, prof. Jüri Uluotsa, majandusmin. nõuniku prof. J. Vaabeli ja välismin. ametniku J. Sammuli omad. Kuid arvatavasti on nende nimedega vapsid talitanud ilma asjaomaste nõusolekuta ja teadmata, püüdes oma mässule anda laiemaulatuslikku ilmet. Hiljem ilmusidki lehtedes J. Tõnissoni, J. Teemandi ja J. Uluotsa öendused, et nemad vapside kavatsustest midagi ei teadnud.

Nagu hiljem selgus, on vapsid alustanud oma löökrühmade organiseerimist juba juulikuus s. a., kuid mässukatsest oli teatatud esmakordselt üksikutele usaldatavamatele rühmajuhtidele alles 7. dets. õhtul.

Relvu mässu teostamiseks on saadud ka väljaspoolt. Nii oli jõudnud viimane saadetis, peamiselt käsigranaate, Tallinna sadamasse 6. dets. õhtul mereteed kaudu.

Mereteed mööda pidi Soomest saabuma mässuajaks ka vapside juht A. Sirk, kuid hiljem oli tema tulek edasi lükatud riigipöörde teostumiseni.

*

Ainsa tähtsama sündmusena välispoliitilisel rindel viimasel paaril kuul oli sanktsioonide tarvituselevõtt Eesti poolt Itaalia vastu. 23. oktoobril valitsus ostustas ühineda Rahvasteliidu koordinaatsioonikomitee ettepanekuga, mis näeb ette relvade väljaveo keelu Itaaliasse. See sanktsioon on teoreetiliselt laadi, sest Eesti sel alal ei tegutse. 15. novembril aga valitsus keelas ka kõigi Itaaliast ja tema valdusmaadest päritolevate kaupade sisse-

veo. Omalt poolt Itaalia praegu ei võta enam vastu Eesti kartuleid.

Märkimisväärne on veel järjekordne Balti riikide välisministrite konverents Riias 8. sept. algades, kus arutusele tulid tähtsad Balti riikide vahelised küsimused.

*

Riigi majandusnõukogus esines 5. novembril programmilise kõnega majandusminister K. Selter, andes ülevaate kaubandusest, tööstusest ja üldse rahva elujärje parandamisest. Majandusminister rõhutas omas kõnes, et esimeses järjekorras tuleb muretseda tööd kõigile töösoovi jaoks, ja siis alles võib mõelda ka tööloojate seisukorra parandamisele. Minister kinnitas, et Eesti rahvas on tänavu töötanud erilise hooga ja Eesti majanduslik tõus on suhteliselt suurem paljudest Lääne-Euroopa maa-dest. Minister teatas, et valitsus täie valjusega astub igasuguste konjunktuuriiliste spekulatsioonikatsete vastu. Püütakse samme astuda nii tarbimisainete, kui ka üürihindade põhjendamatu tõusu takistamiseks.

*

Talvehooaja tulekuga nõudmine metsatööstustele on läinud üle maa elavaks. Tööstörsid ei jõua anda töölisi sel määral, kui neid nõutakse. Eriti annab end tunda ka puudus kraavitööstusest uudismaade ülesharimisel. Tööliste nõudmine on tänavu elav ka paljudel teistel tööaladel, nagu kaevandustes ja murdudes, ehituste juures j. m.

Asjaolu, miks töötisjad metsatöödele ei lähe, on sellel alal valitsevad ebarahuldavad töötingimused ja palgaolud. „Päevalehe“ andmetel näit. riigimetsatööstuses võivad hea metsa juures teenida parimal juhtumil paar krooni päevas, viletsa metsa juures ei saavat kroonigi päevas. Teedeministeeriumi korraldusel palgaolud riigimetsatööstuses nüüd on võetud revideerimisele.

*

Vabariigi Valitsus oktoobri lõpus kinnitas asunduskomisjoni eelarve, mille 1.230.000 kroonist suurem osa kulub uute talude loomiseks. Riigi arvel ehitatakse 70 taluhoonet ja 3 koolimaja (Pere-saarde, Lepplande ja Võidukülla). Veejuhtmete korraldamine ja teedeehituse töö on praegu käsil 24 asunduses.

*

15. novembril lõppes tänavusügisene riiklik teravilja kokkuost. Oma esialgsetest pakumistest, mis ulatasid koguarvu 35.000 tonnile, põllumehed tegelikult töid kokku vaid 2100 tonni, ja nisu pea sugugi. Ajal, mil algas vilja kokkuost, hakkasid viljahinnad tõusma. Kui riik maksis rukki kilo eest 12 senti, maksid erakaupmehed 13 ja rohkem. Üks osa põllumehi aga ei toonud vilja üldse müügil, oodates veel-

gi suuremat hinnatõusu. Rukkihindnad novembris hakkasid tagasi minema, ja vaevalt nad veel üle 13 sendi tõusevad.

Vana rukkitagavara on riigil ladudes praegu 19.000 tonni. Sellest läheb kontingendi alusel Soome veel 4000 tonni, kuna 6000 tonni rukist on sel sügisel juba Soome saadetud. Mujale välismaale tänavu rukist ei müüda, kuigi on olnud vastavaid järelepärimisi. Riiklikus rukkikaubanduse kavas aga on ostetud juurde rukist Lätist 8000 tonni. Nisu on riigi ladudes 1000 tonni ligi ja ka sellest jätkub vajaduse korral hindade reguleerimiseks.

Elukalliduse tõusus kerkisid oktoobri keskpaigu Tallinnas peenleiva, saia ja sepiku hinnad 2—3 sendi võrra kilolt. Umbes samavõrdsed hinnamuutused leidsid aset ka mujal siseriigis. Rukkileib maksab endiselt 18 senti kilo.

Detsembri alguses selgus, et tänavune seemnekartuli väljavedu Eestist ulatub 19.000 kvintaalile. Sellest suurem osa suundus Lõuna-Euroopa maa-
desse.

Eesti peekoni eksportühisus oktoobris saatis Saksasse neli laevatäit, umbes 4000 elussiga. Vastava lepingu põhjal sakslased otsisid Eestist kokku 15.000 siga. Läbirääkimised on käimas veel 15.000 sea ostuks.

Novembris lõppes selleks aastaks tõukarja kokkuost Venemaa jaoks. Üldse on venelased tänavu ostnud Eestist 1500 looma ümber. Venelased maksid kohati väga head hinda, kuni 250—300 krooni lehma eest.

Tõuloomade kasvatajate seltsi talviseks tegevuseks jääb hobuste kokkuost. Venelastega on sõlmimisel leping mõnesaja hobuse ostmiseks. Rootsi ja Soome on tänavu Eestist müüdnud 700 tööhobust. Rootslased maksid hobuste eest keskmiselt 500 krooni; ka venelaste poolt maksetav hind tõuseb 450—500 kroonile. See on kaasa mõjunud, et ka siseturul hobuste hind tõusis tasemele, kus hobusekasvatus muutub jälle tasuvaks.

Väliskaubanduse korraldamiseks kutsutakse välisministeeriumi juurde ellu alaline väliskaubanduse nõukogu, kuhu kuuluksid esindajad ka majandus- ja põlluministeeriumidest ning Eesti Pangast.

9. novembril pühitses Tallinnas oma kümneaastast juubelit praegu Eestis asutatavate kodade algtüüp — Eesti kaubandus-tööstuskoda. Juubeliaktusest võttis osa ka Riigivanem K. Päts, kes omal ajal olnud koja elluviimise komitee esimees.

Lähemal ajal kutsutakse ellu kaks uut koda, nimelt kodumajanduskoda ja ühistegevuskoda. Esimene oleks puhtakujuline naiste koda, koosnedes ka-

hest sektsioonist: linna- ja maanaiste omast. Selle koja valivad naisorganisatsioonid nii linnas kui maal. Ühistegevuskoda koosneb aga viiest sektsioonist. Tema abil tahetakse ühistegeline pere viia ühe katuse alla.

Vabariigi Valitsuse poolt on koostatud ka uue põllutöökoja seadus, mis näeb ette põllutöökoja kaheastmelisena. Esimene aste oleks üleriiklik organisatsioon täiskogu näol, teise astme moodustaksid konvendid või osakonnad, milliseid kogu riigis oleks 70. Konvendi piirkonda kuuluks keskmiselt 70 talu.

Tähelepanuvääriva kõne „Tartu vaimust“ pidas peaministri asetäitja K. Eenpalu Sakala rahvuspäeval Viljandis 1. detsembril. Ta rääkis riiklikust ülesehitavast tööst ja neist püüetest, mis praegune valitsus seadnud endale eesmärgiks. Minister märkis muu hulgas: Ülikool, samuti ka teised kõrgemad õppeasutused on neiks asutusteks, kust peavad välja tulema isikud, kes edaspidises avalikus elus ja riigi juhtimises etendavad juhtivat osa. Kui aga vaatame seda n. n. Tartu akadeemilist vaimu, siis peame tunnistama, et üliõpilasorganisatsioonid ja korporatsioonid õige vähe omavahel sobivad. Sageli valitseb leppimatus õige tühistel ja põhjendamatu motiividel. Väline vorm tungib sisu vallutamisele, parteide ja leeride sünnitamisele. Sarnane olukord aga peaks kaduma, sest on ju kõigil lõpuks ühine siht — teenida oma kodumaad. Edasi minister käsitas töölisorganisatsioonide tegevustaktikat ja leidis, et siin oleks vaja idelisemaid lähtekehti.

Karusloomade näituse ajaks, mis peeti Tallinnas detsembri alul, Eesti lammaste ja karusloomade kasvatajate selts kogus andmeid selle kohta, mil määral see tulutoov ala, mis juba laialdaselt levinud naabermaades, on arenenud ka Eestis. Selgub, et Eestis on praegu 23 kasvatuses 1645 hõberebast, 6 kasvatuses 240 nutriat, 3 kasvatuses 21 nertsit, ja peale selle 8 pesukaru ning 10 piisamit J. Uritami kasvatuses Aegviidus. Karakullambaid on Eestis 11 looma, karusnahalambaid 17 ja kodujäneseid 1050 looma. On olemas veel 2 tõukakasvatajat (metstuhkur) Lelles ja Aegviidus.

30. novembril, 1. ja 2. detsembril toimus Tallinnas esimese riikliku klassiloteerii teine loosimine, milles peavõit ühes preemiaga, kogusummas 20.000 Ekr. (kaks miljonit senti), langes ühele Viljandi hambaarstile. Võidupileti raamat olnud Viljandis ühes pileтите müügikohas alles paar päeva enne loosimist müümata. Müüja mitmekordsel pealekäämisel arst lõppeks ostnud ta, tasudes 16 krooni.

13. märtsil 1936. aastal algab teine riiklik klassiloterii, mille läbikäik on 1,4 miljoni krooni. Aastas korraldatakse kaks loteriid, nii et loosimine toimub iga pooleteise kuu tagant.

*

Allveelaevastiku sihtkapitali heaks üle maa kogutud 160.000 krooni pidulik üleandmine Riigivanem K. Pätsile toimus 28. novembril, päeval, mil 17 aastat tagasi Eesti algas oma võidukat vabadussõda. Raha andis riigivanemale üle admiral J. Pitka. Riigivanem omas kõnes tähendas, et tähtis ei ole summa, mis kogutud, vaid tähtis on see, et rahvas üksmeelselt on asunud riigikaitset toetama.

Korjandus allveelaevastiku sihtkapitali jaoks jätkub. Annetusi oodatakse ka väliseestlastelt. Moodne allveelaevade hävitaja, mis ehitatakse Eestis, läheb maksma ühes relvadega 300.000 krooni. On antud tellimine ka kahe allveelaeva ehitamiseks Inglismaal.

*

30 aasta eest, 1905. aastal Tallinna Uuel turul asetleidnud veriste sündmuste mälestamiseks korraldati 28. oktoobril samas paigas aktus, millest sajusele ilmale vaatamata võttis osa üle 10.000 pealinlase Linnapea J. Soots asetaski pärja venelaste kuulide all langenute mälestusmärgile. Aktuskõne pidas valitsuse propandajaht H. Oidermaa. Kõnelesid veel ka mäles-

Lilledega ja ilutuledega kaunistatud mälestussammas 1905. a. veresündmuste puhul langenute mälestamiseks Tallinnas, Uuel turul.

tustest veresündmusest osavõtnud pr. Marta Lepp-Utuste ja tolaeagne linnanõunik Umbliat.

*

Tänavuse parima spordisaavutuse eest sai kuldmedali Eesti lasturmeeskond, kes septembris tuli Roomas maailmameistriks. Meeskonda kuuluvad: V. Jaanson, E. Kivistik, J. Kärner, G. Lokotar, A. Liiver, E. Rikand, E. Kull, E. Seren ja J. Vilberg.

Soome-Ungari-Eesti või n. n. Turaani maadlusvõistlusel 15.—17. nov. Tallinnas tuli esikohale Eesti, võites nii Soome kui ka Ungari.

Balti poksiturniiril 1.—3. dets. Kaunases Eesti meeskond ei saanud ühtegi kaotust ja tuli esikohale 28 punktiga. Läti sai 14 ja Leedu 6 punkti.

*

Nimede eestistamise aktsioonis kuni novembri alguseni oli juba eestistatud 11.700 perekonnanime, kokku umb. 30.000 isiku kohta. Äsja asutatud Nimede Eestistamise Liit tahab saavutada veelgi hulgalisemaid tagajärgi, määrates selleks tähtpäeva, — eeloleva Vabariigi aastapäeva.

*

Tallinna linna uus ehitusplaan kesklinna ülesehitamiseks esimese järjekorra töödena, mis teostatakse lähema kolme aasta kestel, näeb ette uue raekoja platsi rajamise praegusele Vene turule ja Gonsiori tänava ning Suure Tartu maantee vahele toiduainete turu asutamise.

*

30. novembril pühitses oma 60. sünnipäeva Eesti saadik Pariisis dr. jur. h. c. Otto Strandman. Eesti avalikust elust on O. Strandman võtnud osa juba sajandi algusest, mil tegutses eesti rahvuslikes ettevõtetes Tallinnas. Võttis osa riigiloomise eeltööst, oli Asutava kogu ja nelja riigikogu liige. 1919. a. oli ta peaministriks ning hiljem mitmete ministriumide eesotsas või saadikuks välisriikides.

Otto Strandman sündis 30. nov. 1875. a. Virumaal. Lõpetas Peterburi õigusteaduskonna ja oli hiljem advokaadiks. 1905. a. sündmuste järele oli ta maapagulaseks Schweitsis ja hiljem Baltimaalt väljasaadetuna Peterburis ja Narvas.

*

14. oktoobril suri Moskvas kopsupõletikku tänapäeva Eesti suurim kujur Jaan Koort, kes oli juba mõnda aega Moskva külje all asuva Nõukogude riikliku keraamikatehase tehniliseks direktoriks. Jaan Koorti laip põletati Moskva krematooriumis ja tuhk toodi kodumaale. Urn, milles kujur J. Koordi maised jäänuksed puhkavad, on tema enese poolt enne surma valmistatud.

A. T.

Sydney eesti lapsed näidendis „Nukkude näitus“.

Vasakult seisavad: Leida Blumfeldt, Harry Kangur, Juta Schönberg, Axel Ivanov, Hilda Puusepp, Ira Marks, Daisy Varik, Grenfeldt ja Hiller Laagus. Istuvad: Donald Reinthal, Luis Villems ja Harry Gieser.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Austraalia eestlased panevad suurt rõhku oma laste rahvuse alalhoidmisele.

Laste komitee edukas tegevus Sydneys. — Eesti kool laupäiviti. — Austraalia ja kodumaa eesti laste kirjavahetus.

1927. a. asutati S.E.S. „Eesti Kodu Linda“ juurde laste edustuskomitee, mis mõnekuulise tegevuse järele soiku jäi, peamiselt kooliealiste laste puudusel. Algas ju suurem eestlaste väljarändamine Austraaliasse 1924. ja 1925. a., kusjuures välja rändasid eeskätt vallalised inimesed. Nende hulgas oli muidugi ka perekonna-inimesi, kuid need jätsid suuremalt jaolt oma perekonnad esialgu kodumaale, et neid siis pärast järele tulla lasta, kui uuel kodumaa oldi end majanduslikult enam-vähem kindlustanud.

Siiski korraldati siinsete eesti tegelaste poolt igal aastal mõned lastepeod ja jõuluku laste jõulupuud. 1933. a. ilmus jõulupuule juba üle 70 eesti lapse, kelle hulgast nii mõnedki enam koguni eesti keelt ei mõistnud. Tekkis mõte: asutada uus laste edustuskomitee, mis puhul seltsis 25. veebruaril 1934. aastal vastav koosolek ära peeti. Koosolekul valitigi 12-liikeline komitee (praegu töötab komitee 8 liikmega), kes kohe täie innuga oma ülesannete täitmisele asus.

Pea kõigil eesti lastel Austraalias on inglise keel esikohal. Kuid on ka palju neid eesti lapsi, kes räägivad ainult inglise keelt ja eesti keelt koguni ei mõista. Selleks on mitu põhjust.

Tuleb võtta arvesse, et elu Austraalias ei ole kerge. Iga inimene, kes elada tahab, olgu ta mees või naine, peab töötama. Töö saamine ja saadud töökoha alleshoidmine pole aga sugugi kerge maal, kus kümned tuhanded inimesed on tööta. Lõõb läbi ainult see, kes tööd ei vali, tööd ei kardata ja täie innuga seda teeb, mida talt nõutakse. Võib täie uhkusega sel puhul öelda, et eestlased tööinimestena oma rahvusele häbi ei tee. Kõik Austraaliasse väljarännanud eestlased on omale tööd leidnud ja ka kõige suurema tööpuuduse ajajärgul oli tööta eestlasi ainult väga väikene protsent.

Nii peavad meeste kõrval suuremalt jaolt ka eesti naised Austraalias töötama. Enamus eesti emasid viib lapsed hommikul kella 7—8 ajal laste hoiuajaja ja töttab ise tööle. Alles kella 6 paiku õhtul viiakse

lapsed jälle koju. Kuipalju on siis niisugusel emal võimalust oma lapsega koos olla ja temaga rääkida? Vaevalt suudab ta last korraldada ja toita, kui ongi juba aeg lapsel magama heita. Nii kasvabki laps võõrais kätes ja kuuleb ainult inglise keelt. On emasid, kes nuttes kurdavad, et nad ei saa oma lastega rääkida. Lapsed ei mõista eesti keelt ja ema ei mõista inglise keelt. Nii võõrduvadki tihtipeale lapsed oma vanematest.

Teiseks põhjuseks on asjaolu, et nii hästi lasteadeade kui ka algkoolide õpetajad lastele ainult inglise keelt ülistavad ja kõiki teisi keeli kõlbmatuks tembeldavad. Laps, kes võõras ümbruses üles kasvab ja oma vanematega nii kui nii vähe on koos, õpib häbenema seda, et ta vanemad räägivad keelt, mida kooliõpetajad ja teised kooliõed-vennad põlgavad, ja et nad ei räägi inglise keelt, või kuigi räägivad, siis vähe ja vigaselt.

Kolmandaks põhjuseks on aga see kurb nähe, et suur osa vanemaid ei hoolitsegi selle eest, et nende lapsed oma emakeelt oskaksid. Nad räägivad kodus omavahel ja ka lastega ainult inglise keelt, olgu see nii vilets kui tahes, ja uhkustavad sellega, et laps eesti keelt ei oska. Kui niisugustele vanematele püütakse selgeks teha, et on inetu põlata ja maha salata oma rahvust ja emakeelt, siis on veel viisakamaid vastuseid: „Minu lapsel ei ole eesti keelt tarvis!“

Laste edustuskomitee seadiski omale ilusaks ülesandeks võimalikult kõiki eesti lapsi eesti seltsi juurde koondada. Selleks korraldab komitee laste väljasõite ilusamate kohtadesse, laste pidusi ja laste omavahelisi koosviibimisi, kus lastele tasuta teed, kohvi, piima, limonadi ja maiustusi jagatakse, ning mitmesuguseid mängu, kus lastele jagatakse auhindu.

Lastepidudel on lapsed ise tegelased. Nende poolt kantakse ette näitemänge, ilulugemisi, rahvatantse, soololaule, viiuli- ja klaverisoolosid jne. Kõigile tegelastele annetatakse komitee poolt šokolaadi.

Rõõmuga võib nentida, et seltskond elavalt osa võtab lastepidudest ja väljasõitudest, nii et komitee pole seni veel vajanud seltsi toetust.

Kõige tähtsamat osa komitee tegevuses etendab aga eestikeelne kool, mis on töötanud juba üle aasta ja millele komitee eriti suurt rõhku paneb. Kahjuks käib koolis praegu ainult 17 eesti last, ehkki Sydneys ja selle alevites elavate eesti laste (kuni 15-nea aasta vanaduseni) arv ulatab üle 80. See on seletatav sellega, et suurem osa eesti lapsi ei ole veel kooliealised ja et kooliealiste laste hulgast paljud elavad niivõrd kaugel linna südamest (kus asub eesti selts), et neil võimata on igal laupäeval kooli tulla, vaatamata sellele, et komitee on

oma kanda võtnud nii mitmegi lapse sõidukulud, kelle vanemad on raskemas ainelises seisukorras. Muidugi on osa lapsi koolist eemale jäänud selle tõttu, et vanemad ei leia tarvilise olevat oma lastele eesti keelt õpetada. Ka ei tule eesti kooli need lapsed, kelle vanematest on ainult üks eestlane, kuna teine on muulane. Need lapsed lähevad Eestile vist küll paratamatult kaduma.

Siiski peab tähendama, et kuigi koolitööst ainult väikene arv eesti lapsi osa võtab, lastepidudel käib kaugelt suurem arv lapsi, kuna jõulupuule ilmuvad pea kõik.

Kool on kolmejaoline. Nooremas jaos õpetatakse tähti, sõnade kokkulugemist ja kirjutamist. Keskmises jaos loetakse juba jutukesi ja kirjutatakse raamatust välja. Vanemas jaos õpitakse eesti maadeteadust ja ajalugu, õigekirjutust ja grammatikat.

Kooliõpetajaiks on preilid H. Tants ja H. Sommer ning pr. E. Liiv. Kool tegutseb laupäeviti, kuna kõik eesti koolis käivad lapsed õpivad inglise koolides, kus laupäeviti kooliõpetust ei ole. Koolitunnid on kella 3— $\frac{1}{2}$ 5 p. l. Õppeabinõudeks olid algul peamiselt lastevanemate poolt Eestist kaasatoodud aabitsad, kuni 1935. a. jaanuaris komitee Välis-Eesti ühingu kaudu koolile osa tarvilisi kooliraamatuid Eestist tellis.

Kooliõpetajad on täie innuga oma tegevuse juures. Nad püüavad eesti lastes tekitada huvi nende kodumaa vastu ja neis äratada kodumaa-armastust.

Kooli üheaastase tegevuse tagajärjed näitavad, et lapsed, kes olid eesti keele peaaegu täiesti ära unustanud või ainult suuri vaevu oma mõtteid eesti keeles suutsid väljendada, nüüd juba kaunis hästi eesti keelega toime tulevad.

Eelmise kooliaasta lõppedes kingiti lastele komitee poolt kohased juturaamatud nende raamatute hulgast, mis Välis-Eesti ühing Sydney eesti seltsile hra Kalamehega saatis.

Suurt huvi on lastes tekitanud Eestist neile saadetud kirjad. Mõned lapsed on Eestist juba mitu kirja saanud, millele alati on kohe vastatud.

Komitee loodab, et Sydney eesti noorsoo kasvades kooliealiseks ka eesti kooli tegevus elavamaks muutub. Mitmed vanemad on komiteelt palunud eestikeelseid aabitsaid, et väikestele lastele juba kodus algõpetust anda. Komitee on nende vanemate soovile heal meelel vastu tulnud.

Nii püüab Laste Edustuskomitee käsi-käes eesti seltsi „Eesti Kodu Linda“ juhatusega kogu oma jõuga sinne eesti noorsoo hulgas töötada, kindlas lootuses, et nende Austraalia eestlaste arv, kes oma rahvust ja emakeelt ei põlga, vaid austab, ei kahane, vaid kasvab.

Tagasivaade Sydney eesti seltsi tegevusele.

Lahkhelidest on saadud üle. — Tegevus areneb tõusu suunas.

Sydney Eesti Seltsi korraline aastapeakoosolek peeti 28. juulil s. a. Kuigi koosolekul tulid arutusele seltsi elu suure tähtsusega küsimused, oli osavõtt koosolekust võrdlemisi loid. 145 seltsiliikmest oli ilmunud vaid 70 liiget.

Koosoleku juhatajaks valiti A. Nipman ja protokollijaks L. Norrak.

Kõigepealt esitati juhatuse poolt kokutulnud seltsiliikmetele peakoosolekute pidamise korra kava, mis oli koostatud seltsi kodukorra täienduseks seltsis tarvitusel oleva korra eeskujul, et võimaldada noortele seltsitegelastele omandada vanade tegelaste kogemusi seltskondliku tegevuse arendamisel.

Seltsi tegevuse üldaruande esitas seltsi esimees K. Kalamees.

Seltsi juhatus kaheksaliikmelises koosseisus on juhtinud seltsi tegevust üldiselt. Üksikuid tegevusalasid on juhtinud: peotoimkond, haridustoimkond, näitetoimkond, laste edustuskomitee ja malering, kuna revisjonikomisjon on olnud seltsi kohtuametiks.

Üldiselt tuleb mainida, et möödunud tegevusaastal on seltsitegelastel tulnud töötada erilise pinge all. Leidus isikuid, kes ei kohkunud tagasi seltsi alusmüüre õõnestamast, ja tuleb panna ainult seltsi tegelaste innuka ja tiheda koostöö arvele, et seltsi tegevus ei saanud katkestatud, vaid arenes tõusu suunas.

Koguduse asutamise puhul lahkusid seltsist paljudki liikmed, kuid nüüd võime rõõmuga nentida, et seltsi liikmete arv on jälle suurenenud. Seltsil on praegu 145 liiget. Hra Kalamees rõhutas, et seltsi juhatus on alati püüdnud arvestada enamuse soovidega, ja kirjeldas raskusi, millega on seotud uuenduste elluviimine seltskondlikus elus. Ühtlasi soovitas hra Kalamees seltsi liikmetele end mitte lasta eksitada juttudest ja jätkata seltsi toetamist nii aineliselt kui ka moraalselt.

Seltsi kassaaruande esitas seltsi laekur hra K. Sitsik. Sellest selgus, et seltsil on aasta vältel tuludena laekunud £ 438.18.5 ja kuludena välja läinud £ 449.15.7.

Peotoimkonna aruande esitas hra A. Reinthal. Aasta vältel on toimkond pidanud 48 koosolekut, korraldanud 8 suuremat pidu, 3 pe-

rekonna- ja 3 kohviõhtut, 1 laulu- ja män- guõhtu, 1 väljasõidu ja 1 vastlaõhtu. Suuremaid näitemänge on aasta jooksul mängitud 3. Kõik korraldatud peod on leidnud elavat osavõttu sinise eesti seltskonna kui ka nende sõprade poolt.

Laste edustuskomitee aruande esitas hra E. Jürgens, kes pikemalt selgitas eriti laste koolitegevust. Hra Jürgens mainis, et huvi emakeele tundide vastu laste hulgas on tõusmas, nii et paljudki lapsed, kes varem meelsamini laupäeviti kinosse läksid, nüüd suure innuga koolitegevusest osa võtavad. Seda tuleb lugeda muidugi õppejõudude suureks teeneks, kes on osanud emakeele tunnid lastele niivõrd huvitavaks teha. Praegu on neist tundidest osavõtjate laste arv 17. Lastepeod on sinise eesti seltskonna poolt alati sooja poolehoidu osaliseks saanud. Näib, et laste edustuskomitee püüded, meie siniset noorte peret päästa ümberrahvastamisest, annavad häid tagajärgi.

Haridustoimkonna tegevusest kõneles hra J. Blumfeldt. On peetud 6 kõneõhtut, millest võttis osa iga kord keskmiselt üle 60 liikme. Raamatukogu on leidnud elavat kasutamist. Lugejate arv on 49. Raamatukogus on praegu 456 emakeelset, 123 venekeelset, 50 ingliskeelset, 11 esperanto-, 3 prantsus- ja 6 saksakeelset teost. Eestist on juurde tellitud uue- mat eesti kirjandust, mille kohalejõudmist peatselt on oodata.

Sydney Eesti Seltsi „Eesti Kodu Linda“ laste edustuskomitee koosseis.

Istuvad vasakult: pr. M. Jürgens, pr. E. Liiv, pr. H. Tants, pr. H. Sommer ja pr. J. Kangur. Seisavad: pr. H. Gleser, Ed. Jürgens ja pr. L. Blumfeldt.

Näitetoimkonna aruandega esines hra E. Ustritsov, kes tähendas, et näitemängud on alati suuremal arvul rahvast pidudele kokku tõmmanud. Tänavu aasta veebruarikuus otsustasid näitlejad organiseeruda, et veelgi edukamalt tegutseda. Välis-Eesti ühingu kaudu telliti uuemat näitekirjandust, nii et praegu on seltsil kaunis suur väljavalik näidendeid. Aasta jooksul on lavastatud „Hirmus aus süüdlane“, „Lahutatud naine“, „Lõbusõit Helsingi“ ja „Talupoegade president“. Lavastamisel on praegu autori juhatusel hr. Heidepargi „Taaramäe varjud“, mis käsitab teoorjuse hilisemat ajajärku, ning näitetoimkonna juhataja hra Ustritsovi juhatusel Bjorn-Bjornson'i „Uus abielu“.

Nagu selgus maleringi aruandest, mille esitas hra Grünbach, on tänavuse aasta karikavõistlusest osa võtnud 16 liiget. Esikohale tuli K. Vahtrik, teiseks tuli A. Grünbach ja kolmandaks A. Lundin. Malemäng on võimaldatud kõigile igal pühapäeval ning maleharrastajate arv ja mängutase näitavad tõusu.

Revisjonikomisjoni esindaja hra L. Norrak mõistis hukka mõnede endiste tegelaste teguviisi, kes, mõjutatuna silmapilgu meeleolust, intrigeerisid teiste seltsitegelaste vastu, luues õhkkonna, milline ei võimalda seltsi edukat tegevust. Hra L. Norrak juhtis tähelepanu sellele, et ainult tiheda koostööga võime võõrsil saavutada edu, ja pani seltsitegelaste südamele selle järele valvata, et selts ei muutuks isiklike lahkhelide õiendamise tallermaaks.

Kõik aruanded võeti vastu ühel häälel. Samuti koosolijate üksmeelse otsusega valiti seltsi juhatuse ettepanekul hra A. Reinthal seltsi auliikmeks, tänutäheks hra Reinthali teenete eest seltsi tegevuses.

Järgnesid valimised põhikirja järele. Seltsi juhatusse valiti h-rad Meos, Sitsik, Kalamees, Blumfeldt, Gleser, Kangur, Devid ja Erman. Revisjonikomisjoni valiti h-rad Klingberg, Kaus, Puppert, Reinthal ja Norrak.

Elavaid vaielusi tekitas küsimus, miliseid ajalehti ja ajakirju oleks seltsil soovitatav tellida. Osa liikmeid pooldas kirjanduse täielikku vabadust, kuna teine osa soovis, et äärmisi voole esitav kirjandus jääks seltsist eemale. Lõpuks jäeti küsimus juhatuse otsustada, kellele anti täielik vabadus toimida oma äranägemise järele, arvestades seltsi kassa seisukorra ja liikmete enamuse soovidega.

Tuli kõne alla ka seltsi nime muutmine, sest osa liikmeid leidis, et praegune seltsi nimi on liig pikk. Vastav ettepanek lükkati aga suure häälteenamusega tagasi.

Lõpuks soovitas hra Norrak kõigile seltsiliikmeile astuda Välis-Eesti ühingu liikmeiks ja kaasa aidata Välis-Eesti pere ühise ajakirja tutvustamisel ja levitamisel.

Peale mõningaid arupärimisi lõppes koosolek kell 8 õhtul.

Rio de Janeiro eesti selts vahetas juhatust.

Pühitseti eesti raamatu 400 a. juubelit aktusega.

„Uus Kodu“ Rio de Janeiro osakonnas peeti seltsi liikmete nõudmisel 1. X. 35. a. erakorraline peakoosolek, mis möödus õige elavas meeleolus.

Juba koosoleku algul teatas hra Sander, et seltsi juhatust astub terves koosseisus tagasi. Peakoosolek valis ka kohe uue juhatuse järgmises koosseisus: esimees H. Lauk, abiesimees A. Keppi, laeur A. Einsel, laekuri abi V. Lauk, sekretär A. Luberger, I kirjatöömehed H. Lepikson ja II kirjatöömehed H. Klassen; kandid. A. Baumann.

Revisjonikomisjoni kinnitati endises koosseisus: h-rad Klausen, E. Muttik ja R. Ornefeldt, kandidaatideks h-rad E. Reigas ja A. Krabbi.

„Uus Kodu“ Rio de Janeiro osakonna tegevuses on märgata pidevat tõusu. Seltsi liikmed on täie innuga töö juures.

Kirjandusring on omale ülesandeks seadnud seltsi lugemislaua muretseda kõik Eestis ilmuvad ajalehed ja nii ilukirjandusliku kui ka tehnilise sisuga ajakirjad. Kuna seltsil aga selleks raha puudub, otsustati organiseerida seltsi liikmeist grupid, kes tellivad mitme peale kokku üht või mitut ajakirja ja need peale läbilugemist seltsi lugemislauale loovutavad, kus nad siis kõigile liikmeile on kasutada. Gruppide organiseerimisea ongi juba algust tehtud ja sel kombel on juba tellitud „Eesti Naine“, „Romaan“, „Perekonnaleht“, „Kodu“ ja üks ajakiri elektrotehnika alal. On loota, et kirjandusring saavutab selle mõtte teostamisel väga häid tagajärgi.

8. sept. s. a. korraldati seltsi poolt seltsi ruumes aktus eesti raamatu 400 a. juubeli puhul. Saal oli pidulikult rohelisega ehitatud. Kõigil kokkutulnuil oli märgata erilist pidulikku meeleolu. On ju ka siinsed eestlased täiesti teadlikud selles, missuguste raskustega tuli võidelda eesti esimeste raamatute loojail ja missugune suur tähtsus on raamatul olnud eesti rahva arenemises. (Aktuse ülevõtte ilmus V.-E. Almanakis V).

Seltsi tollaegne esimees G. Sander andis oma kõnes ülevaate eesti raamatu arengust. Kõne võeti vastu elavate kiiduvaldustega. Järgmisena kõneles hra H.

Sao Paulo eesti seltsi „Uus kodu“ kõneõhtu, kus kõnega „K. Päts – Eesti riigi looja“ esines Jüri Viinamägi.

Keskel, riigivanema K. Pätsu pildi all, J. Viinamägi.

Romberg, kes rõhutas raamatu tähtsust rahva kui ka üksikisiku elus. Hra J. Krisch palus kooslijaid annetustega toetada seltsi raamatukogu.

Aktuse lõpul avas hra Sander seltsi vastasutatud raamatukogu, lõigates läbi raamatukapi uksi kõitvad sini-must-valged siidisidemed ja üle andes raamatukogu juhatajale E. Reigas'ele kapi võtme, palvega hoolega hoida talle usaldatud kallist varandust.

Aktusele kokkutulnud seltsi liikmete poolt annetati raamatukogu heaks mlr. 44 \$ 33. Aktuse korraldamisega seotud kulud võttis enda kanda hra Sander.

*

Rio de Janeiro eesti selts on olnud kaua aega niivõrd seotud majanduslikkude murede lahendamisega, et ta on saanud ainult vähe rõhku panna seltsi otsekohele ülesandele — kultuurilisele tööle. Selts on kaua aega töötanud õieti ainult selleks, et tasuda ruumide üüri ja katta teisi väljaminekuid.

Vähehaaval on olukord siiski paranemas. Selts on omandanud suurema poolehoiu siinse eestlaste pere juures, seltsi liikmete arv on tunduvalt suurenenud (nii oli seltsil juunis liikmeid 12, oktoobris aga juba 78) ja seltsi ümber on koondunud palju uusi tegelasi, kes tahavad hoolt kanda selle eest, et selts oleks eesti kultuuri kandjaks ja levitajaks.

Palju on pidurdanud seltsi tegevust ka seltsi tegelaste omavahelised lahkeliid. Ei tea, kas tulevikuski neist täiesti hoiduda suudetakse, kuid igatahes on seltsi praegused tegelased omale eesmärgiks seadnud

võimalikult kõiki lahkeliisid vältida ja seltskondlikku läbikäimist ja sõbralikku vahekorda terves Rio eestlaste peres jõudumööda arendada.

Suuremat rõhku pannes seltsi organiseerimise küsimusele, on loodud seltsi juurde propaganda toimikond, kelle ülesandeks on seltsi juhatusele tema töös abiks olla ja ühtlasi seltsi huvisid igal pool kaitsta. Toimikond võtab oma peale ka seltsi kirjavahetuse pidamise ja kavatseb hakata Välis-Eesti ühingule saatma 1) kõik vajalised teated seltsi tegevusest, 2) üldise ülevaate iga kolme kuu tagant, 3) võimalust mööda kirjutusi ja ülesvõtteid eestlaste elust.

On asutatud näitetrupp, kes energilise tegevusega on näidanud tugevat elujõudu, lavastades kaheks viimaseks piduks Brasiilia paremate näitekirjanikkude töid hra E. Madisson'i tõlkel ja juhatusel.

Seltsil on kavatsus majandusliku järje paranemisel ellu kutsuda veel järgmised tegevusharud: iseharimise ringi, mis õieti ongi juba asutatud, kuid ei saa tegevust alustada vastava kirjanduse puudusel; laulukoori, mis võiks edukalt töötada, kuna on olemas koori juhataja ja hulk lauluühilisi, mis aga praegu ei saa tegevust alustada kõige hädavajalisema — nootide — puudusel; pühapäevakooli, mille õppetööst võtaks osa üle kümne koolialise lapse; lugemislauada, mis leiaks kindlasti suurt kasutamist, milles aga praegu on ainsaks ajaleheks „Esmaspäev“.

Ka on hädavajaline raamatukogu täiendamine, mida kavatsetakse läbi viia, tellides kuus vähemalt paargi raamatut.

Pea kõigil vähemusrahvustel on siin oma organisatsioonid, kes töötavad nende rahvuste riikide toetusel. Iga sisserändaja satub kohe oma rahvuse organisatsiooni hoole alla, saab sellelt vastavat informatsiooni, õpetust ja juhust — ei ole siis imestada, kui need sisserändajad kiiresti tõusevad heale järjele, asutades siin mitmesuguseid ettevõtteid ja muretsedes turgu oma kodumaa kaupadele. On selge, et sarnasel juhul väljarändamine ei nõrgesta rahvast, vaid muutub sellele ainult nagu rahvuslikuks ja kaubanduslikuks ekspansiooniks.

Sarnast osa tahaks etendada siinsete eestlaste elus ka Rio eesti selts „Uus Kodu“. Muidugi nõuab selle eesmärgi saavutamiseks veel palju tööd ja vaeva, kuid hea tahe selleks on seltsi tegelastel olemas.

Rio eestlased ei ole majanduslikult sugugi mitte halvasti seisukorras, kuna kõik on väljaõppinud ametihed mitmesugustel aladel. Ka ei puudu siinsetel eestlastel töö — on ju Brasiilia ikka veel „piiramatu võimaluste“ maa. Kui paremini organiseerime oma seltsi tegevuse, võime arvestada ka senisest palju paremate tagajärgedega. Selle poole püüamegi.

New Yorgi eestlaste seltsi-tegevusest.

Eesti raamatu 400 aasta juubeli pühitsemine on oma järjega jõudnud ka juba New Yorki. 13. oktoobril korraldas Haridusseltsi kirjandus- ja kunstiosakond seltsi ruumides kontsert-kõneõhtu. Osa võtma ja raamatu juubelit pühitsema oli ilmunud rohkearvuline eestlaste pere. Peale osakonna esimehe E. Jaaksoni avasõna esines Jüri Annusson kõnega teemal „Jooni eesti kirjandusloost,“ mida kuulati elava huviga. Sellele järgnesid dr. Adambergi kõne uuest eesti lüürikast ja A. Pranspilli kõne vanast rahvaluulest. Vahepaladena olid seltsi koori

ettekanded ja lõppeks jalakeerutus orkestri saatel.

Seltsi kirjandus- ja kunstiosakonda juhiivad käesoleva talve hooajal esimees E. Jaakson, sekretär B. Nurmsen ja varahoidja E. Derrick.

Osakond on oma peale võtnud vahetaliituse ka Ameerika eestlastele Eestist odavahinnaliste raamatute muretsesemises, mis raamatu-aasta puhul Eestis suurte soodustustega ja hinnaalandustega müügile tulevad. Üksikul väliseestlastel on nende tellimine tülikas, kuid seltsi kaudu, ühiselt, sünnib see hõlpsamini ja vähemate kuldudega.

Muudest tegevusaladest seltsi juures on märkida eeskätt male-osakonda, mis on suutnud oma ümber koondada kaunike hulga malemängijaid. 3. oktoobril oli asutamise koosolek, kus valiti ka osakonna kolmeliikmeline juhatus: esimeheks Mihkel Rei, abiesimeheks Gustav Ratus ja sekretäriks h-ra Boone. Kavatakse korraldada võistlusi ja osa võtta New Yorgis peetavatest mitmesugustest turniiridest.

Näite-osakond on oma selle hooaja mängukavasse võtnud eesti uuemad algupärandid, nagu Hugo Raudsepp'a „Roosad prillid“, M. Metsanurga „Kui agulirahvas läheb ajalukku“, A. Adson'i „Iluduskuninganna“ ja t.

Tegevust on alustanud ka muusikaosakond laulukooriga prouade Vetmar'i ja Mulgi ning härrade Norman'i ja Matson'i juhtimisel.

Sporti-osakond peab kord nädalas harjutusõhtuid kergejõustiku, rahvatantsu ja võimlemise alal. Osakonda juhiivad preilid H. Puss ja L. Viedick ja h-rad H. Kastein ja J. Part. Rahvatantse juhatab pr. A. Zimmermann.

Clevelandi ja Detroiti eestlaste pidu hra Kera farmis, 2. sept. k. a.
Supi proov.

Londoni eestlaste väljasõit Epping-Forest'is 1935. a. suvel.

Clevelandi eesti selts „Arendaja“ 10-aastane.

Sõbralik vahekord „Arendaja“ ja „Kodu“ vahel.

Clevelandi eesti selts „Arendaja“ pühitses 12. okt. s. a. oma 10. aasta sünnipäeva. Sel puhul olid ühingu kulla sõitnud Detroiti langud, kes — sõitnud mööda Erie järve kallast — ei jõudnud küllalt imetleda ja kiita meie ilusat loodust, mis sügisel on eriti võluv oma värvikülluses.

Ühingu liikmeid ja külalisi tervitas ühingu esimees W. T. Walley. Dr. Sherman Detroitist oma kõnes tähendas, et temale tunduvad välismaal kõik eestlased sugulastena, kuna hra Busch, samuti Detroitist, oma kõnes soovi avaldas, et Clevelandi ja Detroiti eestlased sagedamini üksteise juures külas peaksid käima. Tujuküllases meeleolus ei katkenud jutulõng hetkekski. Sõõdi ja jõodi ning sooviti tervist ja edu Clevelandi „Arendajale“ kui ka Detroiti „Kodule“.

Harbiini Eesti Seltsi tegevusest.

Harbiini eestlased, pärast suvist vaheaga, alustasid jälle seltsitegevust. Esimene koosviibimine oli 28. septembril, n. n. „tee-õhtul“, kus kanti ette referaat „Eesti raamat, 1535—1935“.

Välis-Eesti päeva kavatsesid Harbiini eestlased pühitseda oma seltsis ja ka kirikus. Välis-Eesti ühingu liige õpetaja Paul Kuusik koostas Harbiini eestlastele päevakohase jutluse.

Eesti organisatsioonidest töötavad praegusel ajal Eesti Selts, naiskomitee ja laulukooriga, Eesti ev.-lut. kogudus ja Eesti tööstus-kaubandusbüroo.

Harbiini Eesti Selts tellis hiljuti Välis-Eesti ühingu kaudu suurema hulga eesti kirjandust ja õpperaamatuid. Seltsil on kavatsus korraldada eestikeelseid kursusi, kuna enamuse Harbiini eestlastest tunneb nende vastu suurt huvi.

Londoni Eesti Selts asutati uuesti.

Käesoleva aasta varakevadel alustas uuesti tegevust Londoni Eesti Seltsi või, õigemini, asutati uuesti, sest vana seltsi tegevus oli täiesti vaibunud.

Praeguse Eesti Seltsi tegelikuks asutajaks on Londoni Eesti saadik A. Schmidt, kes kohe peale oma Londoni jõudmist energiliselt asus Inglismaal elava eesti seltskonna organiseerimisele.

Hiljutisel peakoosolekul valis Londoni Eesti Selts omale uue juhatuse.

Seltsi esimeheks valiti ajakirjanik Erich Sarv, kes töötab Londoni ülikoolis teadusliku aukraadi omandamiseks ajakirjanduse alal. Abiesimeheks valiti prl. Julia Kuhl. Tallinnast. Sekretäriks — Londoni Eesti saatkonna sekretär, tema abiks majandusteadlane prl. Ernestine Ermann Tartust. Seltsi laekuriks valiti Londoni Eesti saatkonna kantsleiülem August Bergmann ja tema abiks Londoni polütehnikumi üliõpilane Otto Saar, äri-mees Kristjan Saare poeg Tallinnast. Majavanemaks sai vanem Londoni eestlane pr. H. Rixon.

Londoni Eesti Seltsi on koondunud enamalt jaolt kõik alalised Inglismaal elavad eestlased ning ka need, kes lühemaks ajaks on sinna sõitnud keelt õppima.

Seltsil on oma mugavad ruumid saatkonna juures, kus eesti seltsi liikmed igal ajal võivad koos käia.

Eesti selts Pariisis valis uue juhatuse.

K. Ast kõneles Pariisi eestlastele.

9. novembril s. a. pidas eesti selts Pariisis oma aastakoosolekut. Koosoleku tähtsamaks ülesandeks oli uue esimehe valimine, kuna senisel esimehel A. Ormus'el, kes teenistuse tõttu peab asuma väljaspool Pariisi, polnud võimalik enam esimehe kohuseid täita. Ära kuulates hr. A. Ormuse aruande seltsi tegevuse kohta möödunud aastal, asus koosolek uue juhatuse valimisele. Seltsi uueks esimeheks valiti häälteenamusega insener V. Beckmann, kes kuulub põliste Pariisi eestlaste hulka, asudes Pariisis juba üle 11 aasta. Seltsi kirjatoimetajaks valiti tagasi prl. A. Veide, kuna uueks laekahoidjaks sai saatkonna attaché prl. E. Simensson. Eesti Seltsi nimel avaldas hra A. Ormus'ele ja senisele juhatusele tänu tehtud töö eest saatkonna nõunik hra A. Öpik. Uus seltsi juhatus, asudes oma ülesannete täitmisele, seab endale eesmärgiks kõigiti elustada seltsi tegevust, katsudes juurde võita uusi seltsi liikmeid, korraldades sagedamini koosviibimisi, kõneõhtuid jne.

Esimene sarnane kõneõhtu leidis aset 23. novembril s. a., kus praegu ajakirjani-kuna Pariisis viibiv hra Karl Ast kõneles umbes kolmekümmelikkemalise kuulajas-konnale Maroko oludest.

Edaspidi kavatseb selts jätkata sarnaste kõne- ja muusikaõhtute korraldamist, ja ta oleks tänuulik, kui juhuslikult Pariisis viibivad eesti kunstnikud tahaksid selleks seltsile võimaldada oma kaasabi. Raskusi seltsi elu korraldamisel teeb vastavate ruumide puudumine. Kuna Pariisi Eesti Selts on liig väike, et endale muretseda omaette seltsiruumi, siis on tõstetud üles küsimus, kas ei tuleks seltsil ühineda ruumide kasutamise mõttes kas kohaliku Läti või Leedu seltsiga, või mõlematega koos. Juhatusel on kavatus selles küsimuses astuda kontakti Läti ja Leedu seltside juhatustega, kuid seni pole veel midagi otsustavat selles asjas tehtud.

Belgia eesti seltsid ühinesid.

Tänu Antverpeni Eesti asekonsuli hra E. Pärli vahetalitusele, on jõutud nüüd niikaugele, et Belgia Eesti Rahvusühing ja Belgia Eesti Selts ühinesid üheks seltsiks, nime all „Belgia Eesti Rahvuslik Selts“.

Läbirääkimisi seltside ühinemise asjus alustati juba mõne kuu eest hra Pärli juhatusel. Augustikuul jõuti niikaugele, et mõlemad seltsid valisid oma esindajad ühinemise komisjoni. Komisjoni koosseis te-

kitas algul lahkarvamisi, kuid ka sellest saadi üle.

Komisjoni töö kandis vilja ja kõikides küsimustes jõuti üksmeelsele otsusele. Mõlema poole esindajad kandsid ette komisjoni otsused oma organisatsioonile ja 13. oktoobril kutsuti kokku mõlemad seltsid eraldi erakorralisele üldkoosolekule ühinemise küsimuse lõplikuks otsustamiseks.

Rahvusühingu koosolekul võeti ühinemise otsus vastu ainult ühe liikme erapooletuks jäämisel, kuna Belgia Eesti Seltsi koosolekul hääletasid 17 liiget ühinemise poolt ja 9 vastu.

Hiljem, kui mõnede liikmete poolt soovitati valida 3-liikmeline likvideerimise komisjon, kes revideeriks seltside asjaajamist ja selle uuele seltsile üle annaks, tekkisid jällegi arusaamatused. Enamus juhtivaid tegelasi ei soovinud likvideerimise komisjoni ellukutumist. Tüli hargnes nii suureks, et koosolijad läksid jällegi laiali ja koosolek jäi lõpetamata.

Et ühinemist täiesti nurja ajada, koguti endise seltsi asutaja ja juhatusest eemalejäänud liikme A. Luige poolt allkirju seltsi üldkoosoleku kokkukutsumiseks, kus pidi siis tühistatama vastuvõetud ühinemise otsus.

20. oktoobril oligi 17 liiget kokku tulnud. Asekonsul E. Pärli oli ka isiklikult ilmunud selgitama ühinemise vajadust. Üldkoosolek otsustas uuesti ühinemise. Hra Luik, nähes, et tema kavatus, takistada seltside ühinemist, nurjus, teatas, et astub välja Belgia Eesti Seltsist ja jääb eemale ka uuest seltsist.

Belgia Eesti Rahvusliku Seltsi ajutise juhatuse koosseis on nüüd järgmine: esimees — konsul Pärli, abiesimehed — hrad Part ja Tali, sekretär — hra Gutman, laekur — pr. Pelmas, kirjatoimetaja abi — pr. Öun ja abilaekur — hra Biiber.

Ühinemise otsusega loetakse mõlemate seltside endised liikmed uue seltsi liikmeteks. Belgia Eesti Rahvuslikul Seltsil on seega praegu ligi 80 liiget, nii siis rohkem, kui ühelgi varemalt tegutsenud Belgia eesti organisatsioonil.

Berliini Eesti Selts 25-aastane.

Käesoleva aasta sügisel möödus 25 aastat sellest, mil algas Berliini eestlaste seltsi tegevus.

1910. a. suvel koguke eestlasi, kes harilikult hra E. Talviku korteris, Wilmersdorffis, Augusta t. 35, omavahelistel koosviibimistel käisid, tulid mõttele registree-rida seaduslikku eesti seltsi, et oleks vabam tegutseda. Saadeti Berliinis elutsevatele eestlastele kutsed, et nad tuleksid 7. augustiks Treptovi parki nõupidamisele.

Berliini Eesti Seltsi 25. a. juubel Reingoldi punases saalis.

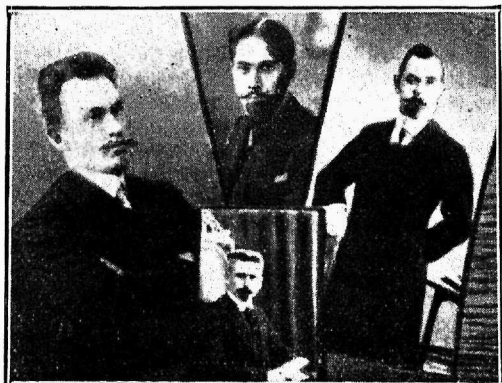
Taga keskel seisab esimees G. M ä g a r, istub paremalt teine saadik Fr. A k e l.

Kokku tulid: M. Martna, tema tütar ja poeg Hans Martna, üliõp. Keskküla, rätsepääd A. Blaumberg ja H. Tiit, täheladujad K. Pukk ja A. Grünberg, raamatukõitja A. Jõgi, üliõpilane O. Ottas, E. Talvik abikaasaga ja paar teist isikut, kelle nimed teadmata. Sel nõupidamisel otsustati seltsi asutamise koosolek kokku kutsuda 21. augustiks. Valiti ka toimkond põhikirja kokkuseadmiseks, kuhu kuulusid hräd Keskküla, Pukk, Blaumberg, Talvik ja Jõgi. Tähendatud päeval, 21. augustil, kogunes asutamiskoosolekule hra Talviku korterisse 19 inimest, kus sõeluti põhikirja kava, mis peale mitmesuguste paranduste kinnitati. Uuele seltsile anti nimeks „Berliini Eesti Ühendus“. Juhatusse valiti: D. Perth esimeheks, kui vanem aastates, abiks K. Pukk, kirjatöime-tajaks E. Talvik, laekuriks A. Jõgi ja ametita juhatus liikmeks A. Blaumberg. Tähendatud juhatus liikmed elavad praegu kõik Eestis, peale Perthi, kes sõitis varsti peale seltsi asutamist kas Austraaliasse või Ameerikasse ja kellest pole tänapäevani mingeid teateid, ja Blaumbergi, kes sai Eesti vabadussõjas võitluses enamlaste vastu Roela mõisa juures surma.

Selts töötas esimesel aastal hoogsalt. Korraldati kõneõhtuid. Loodi lugemislaud, kuhu telliti kodumaa, Ameerika ja Petrogradi eesti ajalehed, mida rohkesti loeti. Pandi alus ka raamatukogule. Asutati töö-komisjon, kelle ülesandeks oli Berliini sõit-vatele eestlastele töö leidmiseks kui ka muis asjus abiks olla. Korraldati järjekorralisi väljasõite, koosviibimisi, pidusid jne. Esimehe suurem pidu mitmekesise program-miga oli 13. mail 1911, Schönbergis, Hauptstrasse 30, millest 60 inimest osa võttis.

Nii tegutses selts kuni maailmasõja al-guni. Siis suikus seltsi tegevus, sest eest-lastel — Vene alamatel — oli igasugune kooskäimine kõvasti keelatud. Selle kõva keelu peale vaatamata käisid eestlased salaja omavahel ikkagi koos.

3. veebruaril 1922 võttis selts omale uue nimetuse: „Berliini Eesti Selts“. Selle nime all on ta tegutsenud kuni täna-päevani. Juhatuses esimeesteks on selle aja jooksul olnud hräd J. Kivi, A. Kippas-to, E. Riemer ja G. M ä g a r. Liikmete arv tõusis järjekindlalt kuni 1929. aastani, mil oli 80 maksumaksjat seltsi liiget. Siis algasid raskused eestlastel töö leidmises Saksamaal, mille järeldukel paljud eestla-sed sõitsid kodumaale. Ka eesti üliõpilas-te arv on Berliinis langenud miinimumini. Kõigest sellest hoolimata on selts elavalt

Seltsi „Berliini Eesti Ühendus“ esi-mene juhatus.

Vasakult: esimees A. Jõgi, A. Blau-berg, K. Pukk. All: E. Talvik.

edasi töötanud. Raamatukogu on suurenenud kuni 340 eksemplarini.

Palju hoogu seltsi tegevusele on annud praeguse Eesti saadiku minister Akeli lahke vastutulek seltsile. Ta on alati lubanud pidada omis ruumes seltsi koosolekuid ja on olnud muulgi viisil igal juhul oma juuresolekuga ja nõuga abiks. Ka saatkonna nõunik hra Meri ja ametnik prl. L. S a u k s on juhatuse liikmetena seltsile palju kaasa aidanud. Varemini praegune Eesti saadik Poolas hra Markus oma osavõtuga aitas kaasa seltsi tegevuse elavnemisele ja seltsi liikmed mälestavad teda alati heameelega. Üheks halbuseks Berliini Eesti Seltsil on see, et suurem osa liikmeid ainult lühikest aega Berliinis viibivad ja selle tõttu midagi suuremat ja kindlamat ette võtta ei saa.

Oma 25-aastast tegevust mälestas selts 28. sept. pidulikult, mis puhul valiti seltsi auliikmeteks hrad Kivi ja Pirts, kes on olnud üle 20 aasta vahetpidamata seltsi liikmed.

Eestlased Rootsis elavad hästi. Stokholmi Eesti Selts töötab edukalt.

Eesti seltsi ja eestlaste elust Stokholmis kirjutab „Esmaspäevas“ pikemalt eesti laulja E. Karlson-Karrissoo, Väli-Eesti ühingu liige, kes viibis sel sügisel Rootsis. Tema andmetel elab Stokholmis praegu umbkaudu 150—200 eesti päritoluga kodanikku. Neist tubli osa on sündinud küll Eestis, kuid tõeliselt kuuluvad nad rootsi vähemusrahvusse Eestis. Enamasti kõik Rootsi eestlased, kes pealegi elanud võõrsil juba pikemat aega, on siirdunud Rootsi kodakondsusse ja paljud on kaotanud ka täielikult kontakti oma kodumaaga.

Nüüd käiakse üsna vilkalt koos Stokholmi Eesti Seltsis, mis asutati saadik Akeli ajal. Kolmeaastase tegevuse kestel on selts suutnud koondada oma ümber juba poolsada eesti päritoluga liiget. Eesti selts peab koosviibimisi üks kord kuus. Nimelt iga kuu esimesel teisipäeval. Peale järjekorraliste koosviibimiste pühitsetakse traditsiooni kohaselt ka vabaduspäeva, samuti Väli-Eesti ja oma seltsi aastapäevi.

Kuna seltsil veel oma alaliseid ruumid puuduvad, siis kõik koosviibimised ja pidustused peetakse selleks üüritud ruumides, milleks on valitud mõni kohalik soliidsem lokaal. Seltsi juhatusse kuuluvad praegu: E. Titus esimehena, hra Karjamaa raamatupidajana ja saatkonnasekretär Kas laekurina.

Kõik Stokholmi eestlased on majanduslikult rahuldaval järjel. Paljud eestlased on abielus rootslastega, eriti rohkesti on aga läinud rootslastele mehele just eestlannasid, sest Stokholmis elab rohkesti val-

lalisi eestlannasid, kuid seevastu eesti noormehed puuduvad seal peaaegu täielikult.

Stokholmi Eesti Seltsi pidudel tunnevad eriti daamid suurt puudust tantsupartnerite järele. Arvestades sellega, on seltsi juhatuse korraldanud kõik oma koosviibimised alati siis, kui Stokholmi sadamas viibib kas reisiaurik „Vasa“ või „Kalevipoeg“. Eesti laeva meeskond on alati seltsi pidudel meeeldi teretulnud küllaline, luues elavust ja tuues kodumaalt kaasa vaimset värs্কust.

Tänavu 30. novembril Väli-Eesti päeva puhul oli seltsil nähtud ette suurejooneline sügispidustus. Samal ajal kavatseti väärikalt pühitseda ka Eesti raamatu 400 aasta juubelit.

Rikkamaks eestlaseks Rootsis on eesti seltsi praegune esimees Eduard Titus. Ta omab Stokholmis suure karusnahakaupluse, mis asub Upplandsgatan nr. 39. Titus on pärit Rakverest. Rootsi siirdus ta maailmasõja algusaastail, olles nüüd seal juba kakskümmend aastat. Enne seda ta töötas mõned aastad Helsingis. Kuid maailmasõja puhkedes Titus põgenes Lapimaa kaudu üle piiri Rootsi. Pärast mitmenädalalist sumpamist Lapimaal sügavas lumes õnnestus Titusel minna üle piirijõe Tornio, hüpates ühelt jäätükilt teisele. Stokholmi jõudis ta armetus seisukorras. Raha polnud taskus ühtki ööri, riided juba täiesti viletsas seisukorras. Sealsete eestlaste kaasabil õnnestus tal leida peagi tööd ühes karusnahaäris. Ja tänu oma eesti visadusele, jõudis ta mõne aastaga omale nii palju raha koguda, et riskis sellega avada karusnahaäri. Ettevõtte õnnestus hiilgavalt ja peagi Titus muutus Stokholmi rikkamaks eestlaseks, omades vahepeal koguini kolm äri.

Titus pole tegev ainult ärialal. Tema energiat on jatkunud alati ka eesti seltsi heaks ja üldse ta on osutanud suurt osavõtlikkust sinna sõitnud eestlaste vastu ja neile püüdnud alati olla abiks nii nõu kui teoga. Eriti on ta hästi võtnud alati vastu Rootsis võistlevaid meie maadlejaid, olles neil igakord vastas juba sadamas

Jõukamad väliseestlased on veel endine seltsi esimees ja laevakontori abidirektor Johannes Cobas ja Alfred Püss. Viimane omab Odengatanil juuksetööstuse ja on ka Rootsis juba paarkümmend aastat. On abielus soomlannaga. Kõige kauemat aega elab Stokholmis juba eestlasest rätsepmeister Schulz, kes aga viimasel ajal on tõmbunud avalikust elust tagasi. Eestlannadest on teinud hea partii proud Sandberg ja Barren, abielludes rikkaste rootslastega Stokholmist.

Eesti seltsis on peale juba eespool nimetatute veel aktiivsemad tegelased ja ühtlasi ka asutajad liikmed vanaproua Gudmanson ja prl. Jürgenson. Pr. Gudmanson on pälvinud kohalikkudelt väliseestlastelt suure austuse ja teda nimeatakse üldiselt „eesti emaks“. Eriti hoiab ta vaos sealseid eesti noori, et need ei satuks võõrsil halvale teele. Abielus oli pr. Gudmanson rootslasega, kuid on juba mõnda aastat lesk. Ta lapsed teenivad Stockholmis.

Ka aurik „Vasa“ kapten Johannes Yllö võtab innukalt osa seltsi tegevusest, olles samuti asutaja liige. Tänavu sügisel kapten Yllö korraldas oma laeval väliseestlastele mõnusa kohviõhtu, millest võttis osa ka saadik K. R. Pusta. Eesti õhtutel on tihti esinenud lauluettekannetega h-ra Ratassepp, kes on tuntud ka laiemates ringkondades ja on saanud kohaliku ajakirjanduse poolt heade arvustuste osaliseks.

Silmapaistvamad seltsi tegelased on veel: proua Braun, kes tegutseb iluravi alal ja abielus rootslasega; õpetajanna prl. Pärtelson; äriteenijad õeksed Ekströmid; kübarategija prl. Westerblom; majateenijad õeksed Jöersid; pr. Olenius, kes abielus rootslasest ärimehega; pr. Landelius, kelle mees, rahvuselt rootslane, teenib sõjamineisteriumis j. p. t.

Helsingi Eesti Selts võitleb raskustega.

Tegevusetus ja loidus ähvardab seltsile muutuda saatuslikuks.

Helsingi Eesti Seltsil on viimaseil aastail kujunenud päris traditsiooniks, et selts suvekuudel endast mingit elumärki ei anna. Mujal tegutsevad seltsid ka suvel, olgugi väiksemas ulatuses, korraldades ühi-seid väljasõite rohelisse jne. Kuid Helsingis peab selts n. ö. „suvepuhkust“. Pole ju siis ime, et suve jooksul inimesed seltsist võõrduvad, nii et sügisel tuleb neid uuesti seltsi ümber koondama hakata, mis ei ole sugugi kerge.

Tänavune sügise-hooaeg algas seltsielus kohe suurte muredega. Nimelt öeldi seltsile Helsingi konservatooriumi majas seltsil ligi 2 aastat kasutada olnud ruumid üles, kuna konservatoorium neid ruume ise vajab. Paljude otsimiste järele leiti seltsile viimaks uued ruumid Helsingi Võimlemise Ühingu Klubi ruumes, Pikku Rober-tink. 12—14, kuhu selts ka k. a. septembris

asus. Seltsil on ruumid kasutada igal esmaspäeval ja neljapäeval ning muil õhtuil eraldi maksu eest. Üür on 650 Smk. kuus. Õige ebameeldiv on asjaolu, et seltsi raamatukogu ei ole ühenduses seltsi ruumidega, vaid asub paar korda kõrgemal.

Ehkki seltsi uued ruumid asuvad päris linna südames ja seltsi uus saal on suur ja avar, mahutades 3—400 inimest, ei näi seltsielul uutes ruumes olevat edu. Seltsi ruumid konservatooriumi majas tundusid koguni kodusemad ja mugavamad, ja neis ruumes oli osavõtt seltsielust palju elavam ja soojem. Uutes ruumides aga algas tegevus kohe ebaõnnestumise tähe all. Septembris ärapeetud 2 peakoosolekul selgus, et osa seltsi juhatuse liikmeist mitmesugustel põhjustel loobub ametist. Ja uute isikute juhatusse leidmine on Helsingi seltsile alati tekitanud raskusi. Ka teeb seltsile palju muret asjaolu, et Soome valitsuse poolt on välja töötatud võõrrahvaste seltside kohta vastavad määrused, mis näevad ette, et nende seltside juhatuse liikmed kõik ja lihtliikmete arvust $\frac{3}{4}$ peavad kuuluma Soome kodakondsusse. Vastavalt neile määrustele peaks Helsingi Eesti Selts oma tegevuse koguni lõpetama. Selts on pöördunud Soome valitsuse poole palvega neid määrusi H. E. S-i suhtes kergendada. Kuuldavasti on Soome valitsus lubanud seltsi palvele vastu tulla.

Tänavune sügise-hooaeg on olnud Helsingi Eesti Seltsi elus loiumaid, mida tegelased üldse mäletavad. Peale 14. nov. peetud perekonna-õhtu pole tänavu seltsi poolt midagi muud korraldatud. Läänud aastal töid seltsi ruumesse palju rahvast loengud ja kõneõhtud, tänavu aga pole korraldatud ühtki sarnast õhtut. Naispere pole ka veel algust teinud oma käsitöö-õhtutega, vaid peab suvepuhkust edasi... Eesti raamatu-aasta puhul pole seltsi poolt samuti midagi korraldatud, nagu ei osatakski siin mõista raamatu tähtsust meie rahva arengus.

Ja on mitte ainult kurb, vaid ka häbi tunnistada, et Välis-Eesti päeva Helsingi Eesti Seltsis üldse ei pühitsetudki! Ometi oleks see päev pidanud kujunema kõiki väliseestlasi ühendavaks ilusaks ja kalliks pühaks!

Seltsi on tabanud haiguseperiood. Esmaspäevade ja neljapäevade õhtutel haigutab seltsi suurest saalist vastu tühjus... Nii on selts käesoleval sügisel muutunud just nagu elavaks surnukehaks. Kui nii edasi läheb, siis ei pea selts kuigi kaua enam vastu, vaid läheb hingusele. Selle ärahoidmiseks tuleks kiiremas korras abi leida!

A. J.

Riia eesti seltsi majas hakkab töötama kino.

Riia Eesti Hariduse ja Abiandmise Seltsi majas hakkab detsembrikuul töötama kino, mis otstarbeks seltsi juhatus on üürinud välja osa ruume viieks aastaks.

27. oktoobril peakoosolekul tuli ka see kinoküsimus päevakorda, kus see tekitas õige palava õhkkonna. Vaidlused kestsid tervelt 3 tundi 10 minutit. Osa liikmeid ei kiitnud heaks seltsi ruumide väljaüürimist, leides, et juhatus on talitanud omapead ilma peakoosoleku volituseeta. Juhatus poolt toodi ette, et vastav volitus ruume välja üürida on antud juba kolme aasta eest. Viimaks kinnitati ikkagi ruumide väljaüürimine, kuna lepingust taganemine oleks toonud suuri kahjusid.

Ägedaloomuline peakoosolek, kus lõppeks ka vastastikku teravusi õeldi, on toonud liikmete vahele vaenulikkust, mis ei ole seltsi elus soovitatav nähe. Heidetakse ette mõnelt poolt ka, et vanade tegelaste teeneid ja tegevust küllalt ei tunnustata.

*

Selles asjas kirjutatakse meile teiselt poolt:

R. E. H.- ja A.-seltsis on juba kauemat aega kõne all olnud seltsi suure maja väike tulu. Eriti odavad on korteriüürid: ühe-toalise korteri (eestuba, tuba ja köök) üür on Ls. 7,50 kuni Ls. 8.—, kahe-toalise (eestuba, 2 tuba ja köök) Ls. 10.— kuni Ls. 14.— Kuna osa seltsi liikmeid elab neis odavahinnalistes korterites, siis on nad kõigest väest korterihindade tõstmise vastu. Teisest küljest teeb üüri tõstmise võimatuks Lätis maksev üüriseadus.

Kuna ka suur pidusaal aastas kõigest Ls. 500.— puhas sissetulek on annud, siis kipub selts vaesuma. Sellepärast otsustati juba 1932. a. suur saal välja üürida kino avamiseks, kuid tookordne üürija loobus, jättes Ls. 1000.— käsiraha seltsile. Käesoleval sügisel leidis ettevõtja, kes soovis meie seltsi saalis kino avada. Seltsi juhatus sõlmiski selle ettevõtjaga lepingu, toetudes 1932. a. tehtud peakogu põhimõttelisele otsusele ja seltsi põhikirjale (millest nähtub, et seltsi varandusi valitseb juhatus). Kuna asi nõudis kiiret tegutsemist, ei kutsutud peakogu enne lepingu sõlmimist kokku. Selts saab ettevõtjalt

2 esimest aastat üüri Ls. 8.000.— aastas, edaspidi Ls. 10.000.— Saal on seltsil kasutada 3 korda aastas: Välis-Eesti päeval, 1. jõulupühäl ja 24. veebruaril. Kindlustuseks maksis ettevõtja kautsjoni Ls. 3.000.

Mõningatest puudustest Riia eesti seltskondlikus tegevuses.

Riias elab õige suur eestlaste pere, kuid äratub imestust, et isegi kõige tähtsamatel koosviibimistel ja pidudel, nagu seda olid Välis-Eesti päeva pidustused, võtab osa võrdlemisi väike protsent eestlasi. Mõnetuhandelise eestlaste arvu juures peaks olema Riias Eesti Haridusseltsi saal inimesi alati tulvil.

Ei saa siiski väita, et eestlastel puuduks huvi oma tähtsamate sündmuste vastu, kuid loiu osavõtu põhjus peitub küll rohkem vist informatsiooni puudumises. Saadetakse teateid seltsi liikmetele vähesel arvul, vahest ka juba vananenud aadresside järele. Kuid seltsielust kaugemal seisvad eestlased ei saa mingisuguseid teateid, sest seltsil puuduvad nende aadressid. Ainuke võimalus neid informeerida oleks ajakirjanduse kaudu. Välis-Eesti päeva pidustuste puhul olevat kuuldavasti seda lubanud teha Riia Eesti saatkond, kuid kahjuks ilmusid ajalehtedes ainult pikemad teated „Draamastuudio“ teatri saabumisest, kuid, peale vene lehe, ei olnud Välis-Eesti päeva pidustustest kuskil mainitud.

Tulevikus peaksid Riia eesti seltskonna juhtivad tegelased ise katsuma luua kontakti lehtedega, et neisse paigutada informatsiooni oma tegevusest ja kavatsustest. Kuid ka eestlased ise peaksid hoolitsema selle eest, et nende aadressid oleksid seltsis saadaval. Muidugi tuleks selleks korraldada kõigi Läti eestlaste korralik kartoteek.

V.-E. Ühingu Riia klubi tegevusest.

Viimasel ühingu klubi koosviibimisel, novembri kuus, esines huvitava ettekandega praeguseaja Eesti valitsuse kavade üle majanduse alal klubi liige Leo Sepp.

Hra Sepp rikastas oma huvitava ettekandega pealtkuulajate teadmisi praegustest oludest Eestis ja tuleviku väljavaadetest.

Eradetekiiv VOLD. KLESMANN Tallinnas.

Vastuvõtt Lembitu tän. 15—1, tel. 457-20, kella 12—13.
Kodune telefon 311-60 igal ajal.

— Asjaajamine kiire ja täpne. —

Peace River'i eestlane Paul Simm.
Reis on algamas hobuste ja koertega (v. lhk. 30).

Ringvaateid välismailt.

Eckville'i kiri Kanadast.

Uus arstim majanduskriisi ravimiseks. — Eestlaste elu. —
Hariti juurde uut maad. — „Barn dance“.

Siin on nüüd poliitilises elus tekkinud uus huviala — see on n. n. „social credit“. Kus kaks inimest kokku saab, seal on see esimene kõneaine.

Aasta tagasi oli mõiste „social credit“ inimestele täiesti tundmata. Valimiseelsel kihutustööl tegid vanad parteid uue „social credit'i“ partei muidugi igapidi maha, kuid valimise tagajärjed näitasid, et rahval oli usk vanadesse parteidesse täiesti kadunud — „social credit'i“ partei sai parlamendis 63 kohast 56 omale!

Mida siis õieti taotlevad „social credit'i“ mehed? Nagu kõik parteid, tahavad muidugi nemadki rahva heakäekäiku tõsta, ainult on neil selle eesmärgi saavutamiseks koguni uued ideed. Vanade parteide juhtide poolt seletatakse rahvale, et praegune majanduskriis on välja kutsunud üleproduktsooniga, mille kõrvaldamiseks on asutus isegi loomade ja valmistoodete hävitamisele, ning soovitatakse rahvale depressiooni ajajärgust ülesaamiseks teha laenu, mille protsentidegi tasumine käib rahval üle jõu. „Social credit'i“ partei juht W. Aberhart aga seletab, et üleproduktsoonist ei või juttugi olla seni, kuni igal inimesel pole köht korralikult täis, pole riidet seljas ega korralikku peavarju, et on täiesti kuritegu hävitada toodangut, kui miljoneid inimesi nälgib ja käib räbalais ning on peavarjuta. Töö ja töötasu

üks ei lahenda seda probleemi, sest siis peaksime hävitama kõik tehnika saavutused ja pöörduma tagasi ürgaega. „Social credit'i“ partei eesmärk aga on anda kõigile inimestele kultuuri arenemisega saavutatud mugavusi. Selle eesmärgi saavutamiseks tahavad nad, et iga kodanik saaks valitsuselt iga kuu kindla summa n. n. „basic dividend'i“, näiteks 25 dollarit, söögi, riide ja korteri tarvis, ning peale selle veel teenistuse.

Partei vastased küsivad muidugi kohe, kust peaks valitsus selle raha võtma? Alberta osariigis ükski, näiteks, teeks 25-dollarilise kuumaksu juures kogu „basic dividend“ välja 10 miljonit dollarit kuus.

Selle peale seletavad „social credit'i“ partei juhid, et praegusel paberrahhal pole nii kui nii mingit tegelikku väärtust (iseasi oli kuld- ja hõberahaga), vaid raha on ainult ainete väärtuse mõõt, nagu iga teine mõõduriist. Ning sellena peaks raha etendama inimkonna käes sama osa nagu inimese kehas veri, mille ülesandeks on toidurakukesi kanda igasse keha osasse, kuhu tarvis, ning tagasi valguda südamesse, et alata uut ringkäiku. Keha on terve, kuni tal verd kaduma ei lähe, juhatakse aga veri soontest kõrvale või kaob osagi verd ära, siis ei aita võõra vere juurepumpamine kuigi kauaks ajaks, vaid aegamööda, kuid kindlasti sureb keha. Nii ei

aita ka laenud majanduse tervendamiseks. Tuleksid ära kaotada laenuprotsendid ja kõigile aineile kindlustada õige hind, ilma et keegi neilt vaheltkasu saaks, siis jatkaks looduse varadest kõigile inimestele.

*

Eesti visadus paistab Eckville'i eestlaste juures küll väga selgelt silma. Ei siin küsita majanduskriisist, külmast ega põuast, vaid rühitakse ikka kogu jõuga edasi parema tuleviku poole. Sel suvel kündsid siinseid eesti asunikud jälle metsast uut maad juurde ja metsa puhastamisel leidsid suvel tööd nii valged kui ka indiaanlased. Tänavuse suve vihmased ja vilud ilmad viivitasid lõikust, nii et peksuga saadi algust teha alles oktoobris. Kuid, vaatamata halvale ilmastule, olid viljad rahuldavad.

Siinse eesti seltsi elu on jäänud õige vaikseks. Peale mõne perekonnaõhtu pole seltsi poolt midagi muud korraldatud. Millegipärast võõrduvad inimesed seltsist, rahuldudes ainuüksi oma koduse eluga.

Viimasel ajal on Eckville'is moodi läinud „barn dance“ või laudatants. Kui keegi ehitab omale uue lauda, pannakse hoone valmistaamisel seal tantsupidu toime. Nii püstitas sel suvel omale uue lauda hilisem eesti farmer A. Pihuoja, kes oma majandusega sammub siinsete asunikude esirinnas ja omab nägusad ja ajakohased hooned. Tema uuele ruumikale laudale ei leidu siin ümbruses vastavat. Ja, nagu kord ja kohus, korraldati ka uue lauda lakkants. Õhtul oli avar farmiõu autosid täis kiilutud. Tantsuhimulised noored löid orkestri saatel tantsu hilja hommikuni. Kehakinnituseks pakuti lahke pereharva poolt kohvi ja võileibu.

*

Siinseid eesti asunikuid toetasid Vabadussõja Mälestamise Komitee rahalist loteriid, ostes 100 piletit. Loen oma kohuseks siinkohal tähendada, et palju kibedat meelt on siin tekitanud asjaolu, et Komitee pole võtnud vaevaks Eckville'i eestlastele teatada, kas raha piletite eest on kätte saadud ja kas mõni siia müüdud pilet on midagi võitnud või mitte. Meie ei ela ju Eestis ega pole meil alati eesti lehti käepärast. Sarnane suhtumine võtab inimestel tahtmise ära kodumaa elust osa võtta.

*

Esimesi asunikke Eckville'is hakkas juba hauda varisema. 1. aprillil s. a. lahkus elust Paul Kaat, 65 a. vana, kes 1903. a. siia asus Uderna vallast, Lambilt.

P. Meltsas.

Eestlasi Põhja-Kanada metsades.

On inimesi, keda ei kõida linnakära ega inimeste askeldused. Nad igatsevad rahu järele ja tunnevad end kodus seal, kus pere-meheks on ürgne loodus.

Niisuguses üksinduses elab Kanadas ka mitmeidki eestlasi. Siin on põliseid metsi, kus ringi võib eksida kümnete ja isegi sadade miilide viisi, ilma et satuks inimasulate lähedale.

Üks seesuguseid metsa- ja loodusesõpru on eestlane Paul Simm, pärit Kanepist, endine metsavaht Eesti Vabariigis, nüüd aga vaba jahimees. Ta asub Põhja-Albertas, Peace River'i linnast 120 miili hommiku suunas. Paar aastat tagasi asus ta 40 miili linnale lähemal, kuid, leides kaugeimal paremaid kohti, kolis ta oma praegusesse asukohta. Siin asub väga kalarikas järv, milles leidub rohkesti valget, väga hinnalist kala. Oma võrkude ja püünistega püüab P. Simm neid suurel arvul ja veab siis Peace River'i turule. See on peamiselt tema talvine töö. Seal ümbruses on ka rohkesti rohumaid. Nii kaugele, kui silm ulatab, on piiritud rohtlad, kus ükski ei tee heina. Siin on metsi, kuid keegi ei püüa karusloomi. Paar aastat tagasi elas siin palju pärismaalasi-indiaanlasi, kuid, kui nende nõia-arst suri, kolisid nad siit ära, kuna pidasid seda kurjadest vaimudest pesitsetud paigaks. Kuid valget meest vaimud ei heiduta. Ta on siin ainuvalitseja kõige üle, mis looduses liigub, elab ja kasvab. Suvel viibis ta Peace River'i linnas ja viis sealt kaasa kaks kelgukoera ja kaks ponihobust, kelle selga ladus ühesvõetavad tarbeasjad. Ise aga asus jala teele oma loomade kõrval. Teekonna kestvus oli umbes 7 päeva. Siin ei olegi see nii väga suur teekond ja kui eestlane elab seal oma üksinduses, siis ei tunnegi ta end seal nii väga kaugena ja mahajäetuna.

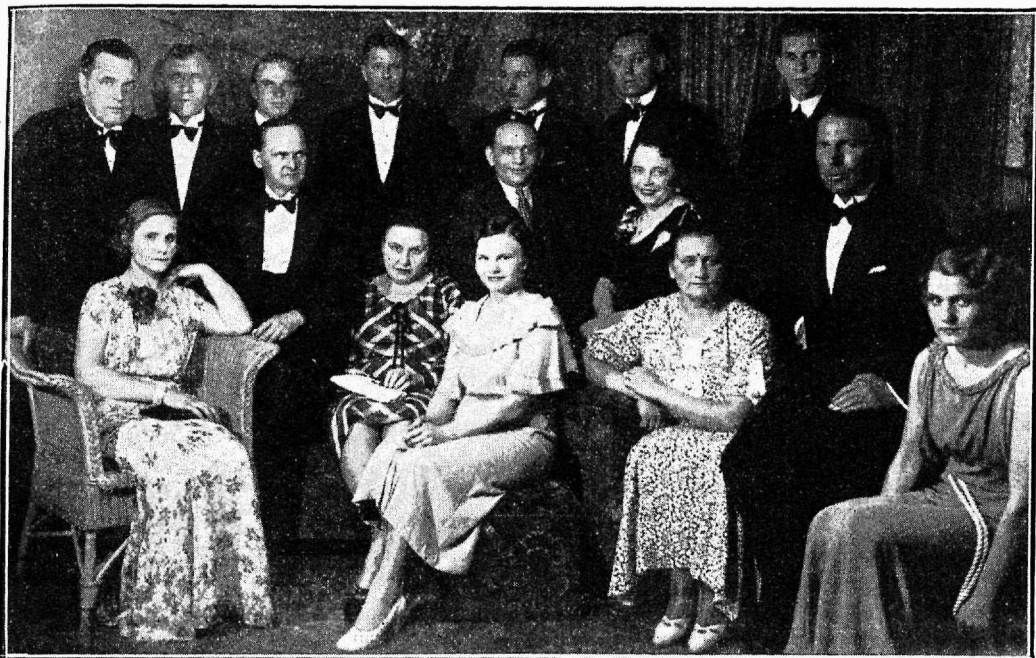
K. M.

Argentiinasse Eesti konsul.

Argentiinas puudus seni Eesti esindaja ja Argentiina eestlaste asju ajas seal ajutiselt Briti konsulaat.

Sügisel määrati endine Lisboa Eesti konsulaadi sekretär Theodor Gutman Eesti asekonsuliks Buenos Airesesse. Eesti konsulaadi asukoht on: Avenida de Mayo 560, Buenos Aires, Argentina

Hra Gutman on varem juba huviga jälginud Välis-Eesti liikumist ning loodetavasti õnnestub tal head kontakti luua ka Argentiina eestlastega.

Eesti aukonsul Joh. Kaiv Sydney eestlaste keskel, 24. okt. 1935. a.
 Istuvad vasakult 1. reas: pr. Meos, pr. Kornel, pr. Sommer, pr. Kangur, pr. Tants. Istuvad 2. reas: V. Meos (seltsi esimees), E. Kornel, pr. Sitsik ja konsul Joh. Kaiv. Seisavad vasakult: K. Kalamees, hra Sommer, L. Norrak, hra Sitsik, H. Devid, A. Kangur ja hra Ehrman.

Eesti aukonsul Joh. Kaiv jõudis Sydneysse.

Uus Eesti aukonsul Austraalias Joh. Kaiv saabus Sydneysse 24. oktoobril. Sadamasse teda vastu võtma ja tervitama olid ilmunud „Eesti Kodu Linda“ tegelased. Tervituskõne pidas seltsi esimees K. Kalamees, kuna kimbu sireleid andis konsulile üle pr. Kangur.

Õhtul korraldas seltsi juhatus Joh. Kaivule dinner'i, kus kuulati värsked kodumaised uudiseid ja loodi konsuliga lähemaid sõprussidemeid, mis vajalised edaspidiseks ühemeelseks koostööks.

Kõik Sydney ajalehed mainisid uue Eesti aukonsuli saabumist, märkides neid ülesandeid, mis konsulit Austraalias ootavad kaubavahetuse elustamises ja sidemete loomises Eesti ja Austraalia vahel.

9. novembril kavatses eesti seltsi juhatus korraldada peoõhtu h-ra Kaivu tutvustamiseks laiemale Austraalia eestlaskonnale.

Eesti ekspordi-olude parandamisest Ameerika-Eesti Kaubanduskoja kaudu.

Nagu Eesti Kaubandus-Tööstuskoda New Yorgist kuuleb, kavatses Ameerika-Eesti Kaubanduskoda, mis hiljuti New

Yorgis kutsuti ellu, asutada komitee, mille peamiseks ülesandeks oleks uurida tingimusi ja olukorda Eesti-Ameerika vahelises kaubanduses, sihiga arendada kahe maa kaubandussuhteid ning kõrvaldada raskusi, mis seda arengut takistavad.

Praegusel ajal esineb väga sageli nähtus, et mitmesugused agentuurid ja tundmatud importijad Ameerikas alatasa kirjutavad Eesti äridele kirju, paludes saata Eesti kaupade proove ja anda esindusi nende kaupade müümiseks Ameerikas. Sageli omavad säärased isikud väga uhked kirjablanketid ja nad annavad suuri lubadusi Eesti äriestele, mistõttu viimased läkitavad teele oma kaubaproovid ja jäävad ootama tellimisi oma uutelt agentidelt. Peaaegu kunagi ei ole säärastel isikutel ja agentidel rahalisi ega muid võimalusi olla kasulikud Eesti tööstureile ja harilikult lõpevad säärased suhted tühjal. Nende halbade kogemuste pärast paljud Eesti töösturid on kaotanud lootuse Ameerikasse oma kaupu müüa ja seesugune olukord valitseb mitte üksnes Eestis, vaid kõigis Balti riikides.

Tulevikus oleks kõigiti soovitav juhul, kui Ameerika firmad või agentuurid pöörduvad Eesti ärieste poole palvega esinduste saamiseks, et siis Eesti töösturid pöörduksid enne nõusoleku andmist järelepärimistega Ameerika-Eesti kaubanduskoja

poole, kes on valmis ilma mingisuguste kohustusteta Eesti ärimeestele selgitama nende isikute ja agentuuride äriolist ja rahalist seisukorda, kes paluvad esindusi. See moodus aitaks kaasa, et Eesti ärimehed saatuksid äriühendusse otsekohe soliidsete Ameerika firmadega, mistõttu hoidutakse paljudest arusaamatust ja pettumust.

Praegu ostavad Balti riigid väga tihti Ameerika kaupu Saksamaa kaudu (Berliinist ja Breemenist), mis kahtlemata tõstab kauba hinda vahetalituse arvel. Selle poolest võiks olukord paraneda, kui Eesti importöörid teeksid oma ostud otsekohe algallikaist maailmaturu hindadega, mille juures võiks olla abiks Ameerika-Eesti kaubanduskoda. Samuti võiks koda oma mõju avaldada ka pikaajalise krediidid küsimuse lahendamisel, mis hõlbustab ostude tegemist.

Eesti jõhvikad New Yorgis.

Oktoobri lõpul viidi Eestist New Yorki esimesed jõhvikad proovisaadetusena, et neid sisse töötada P-Ameerika turul. Kahjuks ei annud see tagajärge, sest Ameerika turgudel ei ole jõhvikad mitte metsamarjad, vaid kunstlikult kultiveeritud, olles seetõttu enam-vähem ühtlase välimusega ja suurusega. Sellegipoolest tekitas eesti jõhvikate turustamine raskusi.

Raskustest saadi üle vaid sel teel, et jõhvikad müüdi ühele suuremale New Yorgi firmale, kes nendest valmistab jõhvikazelee. Selleks otstarbeks kõlbasisid eesti jõhvikad väga hästi.

Nagu teada, on ühendriikides praegu, eriti lõikuspüha ja jõulude vahel, väga suur nõudmine jõhvikazelee järele. Tulevikus võiksid eesti jõhvikad zeleea ümbertöötatult Ameerika turul hästi läbi lüüa.

Võitlus oma kooli eest tõi karistusi eesti tegelastele Lätis.

Vana-Laitsna eesti kooli sekeldused, millest juttu oli eelmises Almanaki numbris, on arenenud vahepeal selleni, et eesti seltsi tegelased, kes kogusid lastevanemate allkirju palvekirjale, milles nõuti, et Vana-Laitsna 4-kl. eesti algkool muudetakse 6-klassiliseks ja viidaks üle uutesse parematesse ruumidesse, mis oleksid eestlaste asukohtadele lähemal, on saanud raskeid karistusi „loata koosoleku“ pidamise eest. Läti-Valga maakonnaülem määras käskotusega Richard Raagile karistuseks 2 kuud vangistust või 200 latti rahatrahvi, Julius Nurgale 1½ kuud või 150 latti ja Aug. Troskale 2 nädalat või 50 latti.

Eesti saatkonna vahetalitusel Läti keskvalitsus hiljem tühistas need karistused, kuna tehti selgeks, et mingisugust riigi-

vastast tegevust ega loata koosolekut ei olnud.

Nüüd, kus eesti kooli asi on kandunud kõigis üksikasjades juba Läti kõrgemate võimude kõrvu, on loota, et pidurdatakse ka kohapealsete tegelaste üliagarust ja eesti koolile Lätis luuakse paremad tingimused, mis vastavad rohkem Eesti-Läti vahel sõlmitud koolikonventsioonile.

Eesti raamatu-näitus ja raamatu-aasta aktus Riias.

13.—20. oktoobrini oli Riias, Eesti saatkonna majas raamatunäitus, mille korraldajaks olid — Eestist kirjanik M. Pukits ja kohapealt Eesti Organisatsioonide Liit Lätis. Näituse avas saadik K. M e n n i n g. Väljapanekuid oli ligi 550.

13. okt. oli Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi ruumes ka raamatu-aasta aktus, mis anti edasi raadio kaudu. Kavas oli kirjanik Friedebert Tuuglase kõne, pr. Ida A a v - L o o lauluettekanded ja R. E. H.- ja A. laulukoori kontsert.

Eestlased Koivaliinas, Lätis.

Nagu „Võru Teataja“ kuuleb, elab Lätis Koivaliina (Gaujena) ümbruses umbes 100 eestlast, kes on seni visalt hoidnud alal oma rahvuse. Eestlaste rahvuspuudeid ei näe kahjuks heameelega lätlased, kes püüavad eestlaste seas teostada ümberrahvustamist. See on annud ka tulemusi, sest vanasti olevat Koivaliina ümbruses elanud ülekaalukalt eestlasi, millest annab tunnistust eestipäraste kohanime suur arv.

Koivaliina eestlastel pole kahjuks iseisvat kogudust ega kooli, nagu seda on eestlastel Oppekalni ja Marienburgi ümbruses. Kuid Koivaliina eestlaste rahvusvaim on siiski nii tugev, et nad viivad oma lapsed kooli üle piiri Eestisse ja isegi kiriklikud talitused õiendatakse Eestis (Harglas).

Koivaliin on vana Eesti maalinn, kuhu hiljem asutati orduloss.

Väliseestlased eestistavad nimesid.

Perekonnanime eestistamise liikumine on kaasa tõmmanud ka väliseestlasi. Seni on perekonnanime eestistajaid olnud eesti kodanike hulgast, kes elavad Soomes, Hiinas, Marokos. Prantsuse välislegionidest tuli hiljuti palve saata informatsiooni perekonnanime muutmise korrast. Tallinna linna perekonnaseisuatemis on praegu käimas Mandžukuos eluneva eestlase A. Filatoff'i perekonnanime muutmise. Perekonnanime eestipärastamise aktsioon näib ulatunud olevat ka Lõuna-Ameerikasse — esimene soovialvudus saabus hiljuti Rio-de-Janeirost.

Mitmesugust.

Saabunud ja lahkunud väliseestlasi.

Juba sügisel hakkas väliseestlaste tung kodumaale raugema, kuna talvel jääb sõitjate arv õige väikeseks. Talvine hooaeg ei ole soodne pika reisi ettevõtmiseks. Suve kodumaal mööda saatnud väliseestlased siirdusid oma asukohamaale tagasi. Siiski saabus Põhja-Ameerikast üksikuid eestlasi ka Eestisse.

Rootsi-Ameerika liiniga lahkusid kodumaalt 15. oktoobril Frank Tanson ja Villiam Teiderman. Viimane sõitis Kanadasse. New Yorgi Eesti Hariduseltsi tegelane pr. Mary Peil lahkus peale mõnekuulist suvepuhkust Eestis 9. novembril. Temaga seltsis pr. Sophie Saari. Esimest korda ületas ookeani, et oma abikaasat külastada, pr. Sohvia Gustavson oma tütre Sylviaga. Samal päeval, 3. detsembril, lahkusid veel pr. Elvina Cook oma pojaga John ja prl. Dorothea White.

Eesti juudid kasutavad ohtrasti võimalusi, et Cunard White Star Limited'iga siirduda Palestiinasse.

Kodumaale saabusid 15. oktoobril Rootsi-Ameerika liini-laevadega Välis-Eesti ühingu liige Paul Lepp ja pr. Julia Kippel. Novembri kuu 11-mal saabus pr. Elise Ulla.

Norddeutscher Lloyd Bremen'i laevaliini kasutasid Eestisse sõiduks John Mielberg, prl. Selter ja Werner Leimann.

Tuleval aastal saabuvad otse Tallinna Rootsi-Am. liini ookeanilaevad „Kungsholm“ ja „Gripsholm“. On kuulda, et seda head sõiduvõimalust kasutab rohkesti P.-Ameerika eestlasi.

Tähtis seadus väliseestlastele kodakondsuse muutmise asjus.

Eesti kodakondsusest ei saa lahkuda ilma vastava sooviavalduseta.

Eesti kodakondsusest lahkumise ja teise riigi kodakondsusse astumise asjus valitseb väliseestlaste hulgas suur teadmatus, mille pärast mõnelgi väliseestlasel on olnud pahandavaid sekeldusi. Et sellesse küsimusse selgust tuua, pöördus Välis-Eesti ühingu siseministeeriumi poole vastava järelepariimisega, kust nüüd seletatakse järgmist:

Eesti kodanik ei kaota oma senist kodakondsust välisriigi kodakondsusesse astumisega automaatselt, vaid siseministri sellekohase otsuse põhjal Eesti Vabariigi kodakondsusest vabastamise kohta, mida siseminister on Kodakondsuse seaduse (RT 136—1922) § 20 alusel õigustatud tegema, kui isik on oma kohustused Eesti Vabariigi vastu täitnud ja esitab vas-

tava sooviavalduse ühes tõendusega, et välisriik on nõus teda vastu võtma oma kodakondsusesse. Välisriigi kodakondsusesse astujat ilma seaduslikus korras vabastamata Eesti Vabariigi kodakondsusest ähvardab Kriminaalseadustiku § 137 järgi arest mitte üle 6 kuu või rahaträhv mitte üle 500 krooni ja Kodakondsuse seaduse muutmise ja täiendamise seaduse (RT 93—1934) § 22¹ alusel väljaheitmine Eesti kodakondsusest Vabariigi Valitsuse sellekohase otsuse põhjal.

Endised Eesti kodanikud, kes Eesti Vabariigi kodakondsusest seaduslikus korras vabastatud, võivad Eesti kodakondsusesse tagasi astuda lihtsustatud korras vastava teadaande esitamisega Kodakondsuse seaduse §§ 14 ja 16 põhjal.

Diaspoorakomitee väliseestlaste usulis-kõlbla töö edendamiseks.

Eesti Ev. Lut. Usu kiriku tööst väliseestlaste keskel esines aruandega piiskop H. B. Rahamägi, tähendades muuseas, et igatsus emakeelse jumalateenistuse järgi võõrsil on suur. Mitmel korral on väliseestlased pöördunud eesti kiriku konsistooriumi poole palvega saata neile piibleid, katekismusi, lauluraamatuid ja muud vajalikku kirjandust. On palutud saata välismaale ka eesti kirikuõpetaja ning seltskonna kultuurtöö ülesandeid.

Varsti peale oma ametisse astumist 1934. a. otsustas piiskop ellu kutsuda diaspoorakomitee väliseestlaste usulis-kõlbla töö edendamiseks ja arendamiseks. Diaspoorakomiteesse valiti: õp. J. Järve (esimees), praost G. Rutopõld, õp. L. Raudkepp, õp. A. Vöhrmann, õp. K. Raudsepp ja asemikeks õp. O. Eritš ja õp. R. Jõgis.

Piiskop astus ka tihedasse kontakti Välis-Eesti ühinguga.

Loodetavasti astub diaspoorakomitee otsustavaid samme päevakorralolevate küsimuste rutuliseks lahendamiseks.

Kodumaa kultuurfilmid väliseestlastele.

Sihtasutis „Eesti Kulturfilm“ valmistab filme Eesti kroonikast, mis sellekohase määruse põhjal kõikides kodumaa kinodes ekraanile lastakse.

Hiljuti pööras Sihtasutis Välis-Eesti ühingu poole ettepanekuga teatavaks teha Välis-Eesti organisatsioonidele kodumaa kultuurfilmide kasutamise võimalusi. Eesti sündmuste jälgimine filmide kaudu pakub

eriti suurt huvi väliseestlastele ja lähendab neile kodumaad.

Selles asjas on New Yorgi eestlased juuba samme astunud ja loodetavasti neil õnnestub tellida Eesti filmikroonikat.

Riia Eesti Hariduse- ja Abiandmiseselts pööras Välis-Eesti ühingu poole palvega neile muretseda Eesti filmi seltsi poolt korraldataval jõulupuuõhtul näitamiseks.

Ka teised organisatsioonid, eriti need, kes asuvad kaugel kodumaast ja kelle seltsiruumid võimaldavad filmide demonstreerimist, kavatsevad tellida Eesti filmikroonikat.

Eksituste vältimiseks olgu öeldud, et Eestis vändatud filmid on tummfilmid, kuid tulevikus kavatsetakse üle minna helifilmile.

Välis-Eesti juubilare.

Välis-Eesti Ühingu Riia klubi liige Karl Jürisson pühitses novembrikuus oma 25. aasta ametijuubelit, tegutsedes Riias

üldiselt tuntud kullasepana. K. Jürisson omab ilusaima kullasepaäri Riia tähtsamal äritänaval, Kalku iela, vastu „Guna“ kohvikut. Kullasepana on K. Jürisson laialt tuntud oma huvitavate tööde poolest.

Teine juubilar klubi liikmetest oli Wold. R a m a t, kes samuti novembrikuus pühitses oma 25. a. ametijuubelit korstnapühkija meistrina. V. Ramat omab Riias kuulsuse kui üks parematest meistritest omal alal.

V. Mühlmann †.

Surma läbi lahkus Välis-Eesti Ühingu Riia klubi asutav ja mitmekordne juhatuse liige Wilhelm Mühlmann. W. Mühlmann oli üks vanemaist Riia eestlasist ja seltside tegelasist.

Kadunud oli alati lahke käsi ning toetas oma väärtusliku kaasabiga ja annetustega Riia eesti organisatsioone.

Teenides varem Riia linna Diskontopangas, omas ta laialdase tutvusringkonna, kes teda tundis kui alati lahket ja sõbralikku inimest.

Välis-Eesti Ühingu teated.

Novembrikuu möödus ühingus ülemaailmse Välis-Eesti päeva ja Välis-Eesti kontsert-balli ettevalmistamisega. Ühingu sekretariaadil käis töö vahetpidamata hommikust kuni hilja õhtuni ja seni saabunud andmete põhjal võib Välis-Eesti päeva lugeda kõikjal õnnestunuks.

Ka Välis-Eesti kontsert-ball Tallinnas ning raadio-ringhäälingu ettekanded õnnestusid hästi. Välis-Eesti kontsert-ball andis ülejääki kr. 205.07, mis on tublisti parem varematel aastatel peetud ballide sissetulekust.

Novembrikuu keskel viibis ühingu sekretär B. Tiido Tartus, et luua tihedamat kontakti sealsete liikmetega ja teha eeltööd V.-E. ühingu Tartu osakonna asutamiseks, mis loodetavasti teostub jaanuarikuus.

Ühingu omavahelisel koosviibimisel, 5. novembril, esines kõnega Välisministeeriumi osakonna juhataja Albert Tattar teemal: „Mõnda meie suhetest Hull'iga ja sealsetest eestlastest“. Referent, kes oli aastaid viibinud Hullis Eesti konsulaadi sekretärina, avaldas huvitavaid andmeid meie kaubanduslikkudest suhetest Inglismaaga, eesti meremeeste elust ja edasiõppivaist eestlasist.

Käesoleval aastal lõpetab ühing oma aastase tegevuse rahuldavate tagajärgedega. Ühingu töö on suuresti kasvanud ja kannud head vilja. Liikmete arv on tõusnud 550-ni. Ühing on suutnud arendada sidemeid Välis-Eesti organisatsioonidega, toetades nende tegevust igal võimalikul juhul. Selle tõttu on pea eranditult kõik V.-E. organisatsioonid astunud otsesse ühendusse Välis-Eesti ühinguga, välja arvatud New Yorgi Eesti Hariduseselts.

Jälgides ühingu tegevust möödunud aastal, võib ühing julgesti jätkata oma rahvus-kultuurilist tööd ka tuleval aastal, seda enam, et Välis-Eesti liikumist on asunud toetama ka meie riik.

Ühingu uuteks liikmeteks võeti vastu:

J o h a n s o n, Eugen, rätsepmeister, Tallinn.

J ä n e s, Karl, ärimees, Tartu.

L a a m a n, Karl, Brisbane, Austraalia.

L u i k - P ü t i m a n n, Anna, maalikunstnik, Tallinn.

M ä n n a p s o, Mihkel, kaugesõidu-kapten, Tallinn.

S e p p, Leo, direktor, Riia.

V i l t, Johann, proviisor, Tartu.

Vastutav ja tegev toimetaja: Ed. Riisman.

Talitusjuht: B. Tiido.

Toimetus: J. Jaik, A. Nippak ja B. Tiido.

Välis-Eesti Almanak ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant. Tellimise hind:

Välismaal \$ 1.— aastas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus E. kr. 2.— aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 426-60.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk Tallinnas, 1935.

Ajakiri „Välis-Eesti”

(Välis-Eesti Almanak) hakkab ilmuma 1936. aastal

üks kord kuus,

senise 6 korra asemel aastas.

See võimaldab värskemal sisu ja senisest suuremal määral kirjeldusi ja vaatlusi Välis-Eestist.

Hind muutub odavamaks!

Üksiknumber tuleval aastal kodumaal **25 senti** (seni 35 senti), **välis-
mail** 10 Am. c. (seni 15 Am. c.); **aastatellimine** — 12 numbrit — ko-
dumaal **Kr. 2.50**, (seni 6 numbrit Kr. 2.—), välismaal endiselt 1 Am. dollar.
See on võimaldatud ainult tellijate arvu suure kasvuga, mis on „Välis-Eesti
Almanaki“ huvitava sisu otsene tulemus.

**Tellige aegsasti endale ajakiri „Välis-Eesti”
1936. aastaks.**

„Meie Tee”

on ainuke Põhja-Ameerika eest-
laste kuukiri. Huvitavad kirju-
tised eestlastest Ameerika lin-
nades ja sisemaal.

**Üksiknumbri hind 20 senti,
aastatellimine kr 2.—**

Toimetus ja talitus
310 Lenox ave., New York.

Tellimiste vastuvõtm. Eestis :
Välis-Eesti Ühing, Tallinn

O.-ü.

„VÕIME”

asut 1921

trükikoda

reljef-trüki erialaga

raamatukõitmise-
ja karbitööstus

TALLINN, Estonia p. 17
(Gorbatchevi majas)
kõnetr. 455-58

Valmistab oma alas-
se kuuluvaid töid
asjatundlikult, kiirelt
ja odavalt.

Sobiv jõulukink

on kodumaa ajalehe tellimine.

VABA MAA

äripäiviti ilmuv iseseisev informatsioonileht. Tema teatab kõigest täpselt ja ustavalt, mis sünnib tähtsamat kodu- ja välismaal. Sõnumite täienduseks ülesvõtteid. Gori vaimukad karikatuurid. Juhtkirjad asjatundjalt. «VABA MAA» on sisukam ajaleht. Tellimishind välismaale 1.15 dollarit kuus.

MAA HÄÄL

on kolm korda nädalas ilmuv maarahva ajaleht. Päävuudiste kõrval paneb erilist rõhku talupidamise ja põlluharimise uuendustele. Annab tasuta nõu arstimise, juriidilise, tehnilise ja maapidamise küsimuste üle. Tellimishind välismaale — 35 dollarit kuus.

ESMASPÄEV

on sobiv leht eestlastele välismaal. Annab üks kord nädalas huvitavaid lühemaid ja pikemaid kirjutisi ning piltiderohke ülevaade kodumaa elust. Rohkesti eesti nalja. Tellides kuueks kuuks — 90 dollarit.

RAHVALEHT

on kirev nagu elu ise. Toob kolm korda nädalas seda, mis teistel silmapaari vahele jääb. Seega alati elav, värske ja huvitav. Piltiderohkem ajaleht Eestis. Tellides kolmeks kuuks 1.15 ja kuueks kuuks 2.25 dollarit.

PEREKONNALEHT

on parim jutuajakiri. Ilmub kord nädalas paljude värvitrukis piltidega. Toremaid lühijutte ja järgnevaid põnevaid romaane. Sekka vürtsikat nalja ja avajiliteks peamurdmist. Tellides kuueks kuuks 1.45 dollarit.

Tellimised saata: „VABA MAA“ peatalitus, Tallinn, Estonia.

Nõudke ainult!

Tuntud

Kaubamärk

prov. H. Jürgens'i

BOR-THYMOL

seepi

Kõrgemas headuses tualettseep vistrikute, tedretähete, päikese põlendiku ja üleliigse higistamise vastu.

Teeb naha siledaks ja pehmeks.

Müük apteekides, rohu- ja teistes paremates kauplustes.

Londonis suure kuldaurahaga kroonitud.

Londonis suure kuldaurahaga kroonitud.

Aksia-Selts

„ODOR“

Suurim parfümeeria-kosmeetika, majandus ja kontoritarbete, maitseainete ning arstimisabinõude vabrik Eestis.

Soovitame:

Königsflieder,
Chypre,
Crêpe de Chine,
Puder Bukett
„Lumekannike“ jne.

Odor hambapastat ja pulbrit, „Lido“ kreemi jne.

Elegantseid rõivaid on võimalik
valmistada ainult heast riidest.

A-S. „KREENBALT” TALLINN

BALTI PUUVILLA KETRAMISE
JA KUDUMISEVABRIKU A-S.

KREENHOLMI PUUVILLASAA-
DUSTE MANUFAKTUURI O-U.

SINDI TEKSTIILVABRIKUTE ÜH.

EESTI NIIDIVABRIKU O-Ü.

TOODETE SUURMÜÜGI KESKKOHT

VÄIKEMÜÜK KÕIGIS PAREMAIS RIIDE
JA SEGAKAUPLUSTES LINNAS JA MAAL

EESTI ARSTIDE-KLINITSISTIDE ÜHINGU ERAHAIGLA

NARVA MAANTEE 6-a, TALLINN. TELEFON 428-80

Statsionaarne ravi igal erialal. Alaline arstlik valve.

Röntgeni kabinett: läbivalgustused, ülesvõtted, röntgenteraapia (ravi). Tasud vastavalt keskaigla taksidele.

Raadiumi ravi.

Elektrikabinett: diatherma, kõrgustikpäike, sinine valgus, elektrivibratsioonid, neljaraku vann, diatherma mudaga.

Massaashi kabinett: üldine ja osaline massaash.

Vesiravila: männiekstrakti-, meresoola-, Haapsalu tervismuda-, söehappe-, pärimi- ja vahuvannid, istevann, valguskapp, aurukapp, charcot shoti, kapillar, aurutushid.

Laboratoorium: kliinilised, bakterioloogilised analüüsid ning kvantitatiivsed keemilised ja mikrokeemilised määramised vees.

Ü. K.
EESTI RAHVAPANK

TALLINN, S. KARJA NR. 19. TEL. 425-55.

Toimetab kõiki panga operatsioone
nii liikmetega kui ka võõrastega.
Ostab ja müüb välisraha ja igasugu-
seid kindlaprotsendilisi väärtpabereid.

JUHATUS.

Soodsam ostukoht väliseestlastele
on

„PÄEVALEHE“

raamatukauplused, kirjanduse- ja paberilaod.
Tallinnas, Suur Karja tän. 23 ja Pikk tän. 2.

SOOVITAME SUURES VALIKUS:

kõiki eestikeelseid raamatuid,
maakaarte, linnaplaane ja vaatekaarte.
Riigi- seltskonnategelaste päevapilte ja postkaarte.
Kõiki Eestis ilmuvaid ajakirju ja nende peale tellimiste vas-
tuvõtmine.

Tellige ainult meie kaudu Eesti algupärase- ja tõlkekirjanduse
valimikkude **nimestikus** loetletuid raamatuid.

Tellimiste täitmine asjatundlik, kiire ja korralik.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS.

Tallinn — Eesti, Pikk tän. 2, oma telefoni keskiaam 428-38.